

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviap.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 9 2026

ЗМІСТ

Коротко про головне

Візит Президента України В. Зеленського до Королівства Бахрейн.....3

Саміт Європейської політичної спільноти.....3

Аналітика

Політичні акценти

Закіров М.

Саміт Європейської політичної спільноти: результати і перспективи....5

Тарасенко Н.

Фінансово-політичні заходи ЄС щодо підтримки України у відбитті російської агресії: оцінки експертів.....13

Потіха А.

Візит В. Зеленського до Азербайджану та Саудівської Аравії.....24

Аулін О.

Анталійський дипломатичний форум-2026 в оцінках політиків, дипломатів, експертів.....30

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	36
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	45
Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки.....	56
Наука і влада.....	57

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Горовий В.

Роль бібліотек у процесі організації ефективного використання державного інформаційного ресурсу.....	58
---	-----------

Коротко про головне

Візит Президента України В. Зеленського до Королівства Бахрейн

Президент України та Король Бахрейну обговорили співпрацю в безпековій сфері

У Манамі Президент України В. Зеленський зустрівся з Королем Бахрейну Його Величністю Хамадом бін Ісою Аль Халіфою. Це перший візит В. Зеленського до Бахрейну та водночас перша зустріч лідерів України та Королівства Бахрейн з 2003 р.

Під час зустрічі обговорили безпекову ситуацію на Близькому Сході та в регіоні Затоки, ключові виклики й безпекові можливості. Зокрема, ішлося про удари з Ірану по Бахрейну та інших країнах і ситуацію щодо Ормузької протоки.

В. Зеленський поінформував про ситуацію в Україні, дипломатичну роботу для досягнення достойного миру й контакти з лідерами країн-партнерів. Україна готова до проведення переговорів у тристоронньому форматі.

Окрему увагу приділено співпраці у сфері безпеки та оборони. Президент наголосив, що наша країна майже щодня під такими самими терористичними ударами, і українці мають відповідний досвід повномасштабного захисту.

Глава держави зазначив, що Україна готова ділитися з Бахрейном безпековою експертизою і допомагати посилювати захист життя. Президент запропонував укласти Drone Deal і масштабувати співпрацю з Бахрейном. Лідери домовилися, що команди опрацюють деталі.

Важливим напрямом сторони визначили розвиток двосторонніх економічних відносин і партнерства у сфері аграрного виробництва. Обговорили також відкриття посольств в Україні й Бахреїні та можливе запровадження безвізового режиму між двома країнами (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2026. – 5.05).

Саміт Європейської політичної спільноти

Звернення Президента України до учасників інавгураційної пленарної сесії VIII саміту Європейської політичної спільноти

Щиро дякую.

Шановні лідери! Важливо, щоб цей широкий формат працював. І я дякую Вірменії та Прем'єр-міністру Н. Пашиняну за гостинність і чудову організацію. І, звісно, – я маю почати із цього, це дуже важливо – ми бажаємо Вірменії та Азербайджану лише миру, безумовно, сталого, всеосяжного,

тривалого миру. Ми бажаємо цього вам, пане Прем'єр-міністре, ми бажаємо цього Президенту І. Алієву й ми бажаємо цього обом вашим народам.

Сьогодні тут представлено так багато країн. Важливо, що Вірменія разом з усіма європейцями. І вперше за 24 роки, до речі, відбувся візит Президента України. Це дуже багато значить. І це демонструє масштаб нашої єдності – усіх, хто цінує життя.

І я повністю згоден з Антоніу: я радий, що М. Карні з нами. Настав час перетворити наші спільні з Канадою цінності на нові спільні можливості для Канади та Європи.

Шановні друзі!

Виклики очевидні. Абсолютно. Перше. Ми всі це бачимо: війну в Ірані досі не вирішено, і вона може спричинити довготривалу нестабільність. Це може призвести до зростання вартості життя в усіх наших країнах цього року й також до значних політичних змін.

Тож насамперед наша енергетична та безпекова співпраця має бути реальною співпрацею. Ми маємо допомагати одне одному готуватися до зими та долати енергетичні виклики. Нам також слід просувати довгострокове розв'язання питання Ормузької протоки та долі народу Ірану.

Друге. Війна Росії проти України та Європи триває так само жорстко, як і раніше.

І це літо буде часом, коли Путін вирішуватиме, що робити далі: розширювати війну чи переходити до дипломатії. І ми маємо підштовхнути його до дипломатії. Росія оголосила про парад 9 травня в Москві без військової техніки. Якщо це станеться, таке буде вперше за багато-багато років. Вони не можуть дозволити собі використання військової техніки та бояться, що над Червоною площею дзижчатимуть дрони. Це багато про що говорить. Це показує, що зараз вони не сильні. Тому ми маємо продовжувати тиснути на них санкціями. І я дякую вам за 20-й пакет санкцій – я вдячний усім лідерам, Євросоюзу, Антоніу, Урсулі, дуже дякую, особливо за санкції проти російської нафти, військової промисловості та російських банків. Потрібно тиснути далі. Ми маємо схилити Росію до дипломатії. Прошу вас не погоджуватись на будь-які ідеї пом'якшення санкцій: це важливо. І дякую також тим, хто бореться проти російського тіньового нафтового флоту.

Третє. Поки ця війна триває, необхідно продовжувати сильну підтримку України. Кожен пакет допомоги має значення, особливо з ППО. Кожен внесок в ініціативу PURL важливий. І нам потрібні нові пакети PURL цього року, цього травня. Це допомагає нам захищатися від балістики.

І я вважаю, що Європа має бути здатна самостійно виробляти все необхідне для захисту від усього – усіх балістичних ударів та інших видів зброї. Ми пропонуємо внесок у захист Європи – наші Drone Deals. Вони об'єднують країни. Нам потрібен надійний захист у Європі від дронів та будь-яких атак – потенційних атак – у небі, на морі й на землі. Drone Deals –

це спільна робота, спільне виробництво та спільний захист. Давайте рухатися в цьому напрямі.

І ще одне. Нам треба сфокусуватися на тому, що ми робитимемо, якщо Росія не припинить цю війну. Нам потрібен постійний тиск, і нам потрібен мир. І, звісно, це найголовніше: необхідно знайти дієвий дипломатичний формат. І Європа має бути за столом будь-яких переговорів. Ми тримаємо контакт зі Сполученими Штатами – ми розуміємо їхні погляди та позиції. Але було б добре сформувавши єдиний європейський голос для переговорів із росіянами. Дякую *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2026. – 4.05).*

Аналітика

Політичні акценти

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Саміт Європейської політичної спільноти: результати і перспективи

Серед численних наслідків російсько-української війни для глобального світу вагоме місце посідають процеси трансформації міжнародної політичної системи та еволюція окремих принципів міждержавних взаємовідносин. Світ несподівано опинився у ситуації різкої втрати звичних орієнтирів у справі вирішення питань політичної взаємодії. Створені за наслідками Другої світової війни механізми регуляції, що більш-менш ефективно діяли принаймні у межах європейського континенту, зазнали руйнівного удару, який за своїми масштабами і наслідками значно перевищив усі конфлікти 1990-х років, що відбувалися унаслідок руйнування соціалістичного табору. Провідні європейські країни дійшли висновку, що для досягнення стабільності у Європі не можна обмежуватися виключно рамками ЄС чи НАТО, треба розширювати коло країн, які можуть безпосередньо долучатися до обговорень безпекових питань і таким чином зміцнювати наявні формальні союзи без набуття дійсного членства у них. Результатом зазначених процесів стало створення Європейської політичної спільноти, що являє собою платформу для дискусій щодо майбутнього Європи.

Формат був запропонований Президентом Франції Е. Макроном у травні 2022 р. і згодом представлений на засіданні Європейської ради. Уперше лідери 44 європейських держав зібралися у Празі в жовтні 2022 р. Із цілком зрозумілих причин до участі не були запрошені представники Росії і Білорусі. Учасники саміту заявили, що їхнє завдання полягає у сприянні політичному діалогу та співробітництву для вирішення питань, що

становлять спільний інтерес, а також зміцнення безпеки, стабільності та процвітання європейського континенту. З того часу відбулося вже декілька засідань, які приймали в себе різні європейські країни, зокрема Велика Британія, Сербія, Молдова та ін.

Черговий саміт Європейської політичної спільноти відбувся 3–4 травня у столиці Вірменії Єревані. Понад 40 лідерів обговорять безпекову ситуацію в Україні та Ірані. Головною метою дводенного саміту Європейської політичної спільноти (ЄПС) стане координація дій та обговорення стратегій щодо завершення війни Росії проти України, а також війни США та Ізраїлю проти Ірану. Цьогорічний саміт відзначиться важливою дипломатичною подією, адже вперше до зустрічі ЄПС приєднається лідер неєвропейської країни – Прем'єр-міністр Канади М. Карні. Канцлер Німеччини Ф. Мерц не братиме участі в обговореннях у Вірменії через «інші зобов'язання». (URL: https://lb.ua/world/2026/05/03/736176_irevani_startuie_samit.html).

Разом з обговоренням поточних проблем аналогічні заходи є зручною нагодою для двосторонніх зустрічей і перемовин лідерів країн-учасниць. Україна з початку роботи бере активну участь у засіданнях Європейської політичної спільноти. Третього травня Президент В. Зеленський прибув до Єревана для участі у саміті Європейської політичної спільноти. Як повідомив речник В. Зеленського С. Никифоров, очікується, що український Президент зустрінеться з прем'єр-міністрами Норвегії, Фінляндії, Великої Британії та Чехії (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/05/3/7236768/>).

У світовій політиці заходи такого масштабу зазвичай розглядаються одразу у декількох аспектах. Зокрема, разом із суто формальними питаннями переговорів за загальним столом вагому роль відіграють кулуарні розмови, зустрічі віч-на-віч між лідерами окремих країн, долучення нових членів як ознака перспектив розвитку і зростання впливу на світову політику, різного роду символічні сигнали тощо.

Зокрема, вперше до формату долучається географічно неєвропейська держава, розповів Радіо Свобода посадовець Європейського Союзу, залучений до підготовки заходу. Очікують на Прем'єра Канади М. Карні. «Саміт передбачає неформальні, але змістовні дискусії щодо безпеки та процвітання Європи... Вперше саміт проходить у Південному Кавказі – це символічно і підкреслює геополітичний курс Вірменії, а також можливість відзначити мирну угоду з Азербайджаном. Окрім підтримки України, значну увагу приділять кризі на Близькому Сході як частині ширшого бачення безпеки Європи», – зазначив посадовець. Серед тем для обговорення на саміті – протидія іноземним інформаційним маніпуляціям, зокрема під час виборів, і підвищення стійкості критичної інфраструктури до гібридних загроз. До цього блоку дискусій залучають, зокрема, В. Зеленського і Прем'єра Британії К. Стармера, як впливає з документів у розпорядженні Радіо Свобода. Ще один блок дискусій присвячений підвищенню стійкості до глобальних криз, зокрема воєн, пандемій, міграції тощо. Лідери звернуть

увагу на необхідність зменшення енергетичної залежності від імпорту з огляду на війну на Близькому Сході (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyu-yerevan-vizyt/33748139.html>).

У цьому випадку проведення саміту саме у Вірменії одразу має низку символічних ознак. Країна протягом багатьох десятиліть була міцно пов'язана з Кремлем. На території Вірменії досі розміщуються російські військові бази, і проведення в Єревані саміту Європейської політичної спільноти та візит Президента України В. Зеленського чітко підкреслює остаточний вибір Вірменії на європейську інтеграцію і відмову від орієнтації на Росію. Відповідна реакція уже лунає в інформаційному просторі країни-агресора. Різного роду коментатори активно обговорюють проведення «недружніх» заходів у глибокому тилу Російської Федерації, втрату впливу у регіоні, «зрадництво» партнерів тощо. Незважаючи на відкрито пропагандистський характер цих заяв, слід визнати, що більшість із них мають і раціональний зміст. Вірменія справді останні роки намагається дедалі більше дистанціюватися від Росії, особливо після відмови Кремля підтримувати її у питаннях конфлікту навколо Нагорного Карабаху. Цей факт разом з дедалі більш самостійною політикою Азербайджану свідчить про втрату впливу у регіоні, а проведення саміту спільнотою, до якої Росія не отримала запрошення, є ще одним сигналом цих втрат.

Як уже було зазначено вище, саміти є важливою можливістю провести двосторонні зустрічі, у т. ч. з тими партнерами, з якими відносини складаються не дуже вдало як з політичних, так і світоглядних причин. Зокрема, новий Прем'єр-міністр Чехії А. Бабіш неодноразово заявляв про намір скасувати ініціативу щодо постачання в Україну боєприпасів у разі перемоги на виборах. Він стверджував, що на це витрачається багато грошей платників податків, які повинні йти «на власний народ». Другого травня повідомлялось, що А. Бабіш планує зустрітись із Зеленським у Єревані вперше від моменту вступу на посаду. Водночас А. Бабіш заявляв, що наразі не має наміру відвідувати Україну (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/porushennya-povitryanogo-prostoru-finlyandiji-dronom-prem-yer-orpo-ta-zelenskiy-obgovorili-incident-50605016.html>).

Отже, чи не єдина можливість провести особисту зустріч з таким своєрідним лідером у цілому дружньої до України держави відкривається саме на саміті, і ця можливість була використана. За повідомленням Офісу Президента, 3 травня Президент України В. Зеленський провів у столиці Вірменії Єревані зустріч із Прем'єр-міністром Чехії А. Бабішем. Під час зустрічі В. Зеленський подякував усьому чеському народові «за вагому й теплу підтримку українців та України», йшлося в повідомленні. Також він обговорив з А. Бабішем двосторонні напрями відносин між Україною і Чехією та зазначив, що є можливості посилення співпраці. «Окрема увага – європейській інтеграції України та подальшим крокам на шляху до членства

нашої країни в Європейському Союзі», – зазначено також у повідомленні ОП про зустріч Президента України В. Зеленського з Прем'єр-міністром Чехії А. Бабішем (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/porushennya-povitryanogo-prostoru-finlyandiji-dronom-prem-yer-orpo-ta-zelenskiy-obgovorili-incident-50605016.html>). Цілком очевидно, що одна зустріч не може змінити позицію політичного лідера, який роками будував свою платформу на певній основі, але діалог і пошук взаємовигідних рішень завжди починається з першої зустрічі і особистої розмови лідерів.

Разом з тим не менш важливими є зустрічі з надійними партнерами, які вже довели свою прихильність, але відносини мають розвиватися і з урахуванням перспектив, і з урахуванням певних змін у обставинах, що відбуваються у світі. Зокрема, на зустрічі Президента України В. Зеленського і Прем'єр-міністра Фінляндії П. Орпо обговорювалися питання порушення повітряного простору Фінляндії невідомим дроном. «Я наголосив, що Фінляндія підтримує Україну й розуміє її самооборону. Проте неприпустимо, щоб повітряний простір Фінляндії порушувався, і дрони потрапляли в наш повітряний простір», – зазначив Прем'єр-міністр Фінляндії. Він додав, що фінський уряд має достовірну інформацію щодо інциденту з дроном, а також зауважив, що Фінляндія добре підготовлена до контролю та захисту свого повітряного простору від атак безпілотників. За словами П. Орпо, в найближчому майбутньому ці заходи будуть істотно посилені. Як пише Уле, Прем'єр-міністр висловив сподівання, що після спілкування із В. Зеленським українська сторона діятиме обережніше, щоб запобігти потраплянню дронів у повітряний простір Фінляндії (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/porushennya-povitryanogo-prostoru-finlyandiji-dronom-prem-yer-orpo-ta-zelenskiy-obgovorili-incident-50605016.html>).

Ідеться про випадок, коли 3 травня Міноборони Фінляндії повідомило, що невідомий безпілотник порушив повітряний простір країни поблизу кордону з Росією. За даними відомства, невідомий дрон був помічений над муніципалітетом Віролахті – регіоном, що межує з Ленінградською областю РФ. Хоча згадується формулювання «невідомий дрон», проте з огляду на поточну ситуацію інцидент треба було обговорити, що й було зроблено на найвищому рівні, що вчергове підтвердило користь таких самітів.

У свою чергу В. Зеленський також повідомив про зустріч із П. Орпо. Президент України зазначив, що подякував фінському Прем'єру за підтримку України та запропонував підписати угоду у форматі Drone Deal. «Запропонував Прем'єр-міністру зміцнити наше двостороннє партнерство, підписавши угоду у форматі Drone Deal. Україна готова ділитися експертизою та посилювати тих, хто посилює нас від самого початку повномасштабного вторгнення», – наголосив В. Зеленський. Він зазначив, що також обговорив з П. Орпо зокрема питання євроінтеграції. «Саме зараз є хороше вікно можливостей відкрити переговорні кластери, і Україна на це

повністю заслуговує. Дякую Фінляндії за підтримку», – додав В. Зеленський. Фінський міністр оборони А. Хяккянен 30 квітня в інтерв'ю виданню Uutisuomalainen заявив, що влада Фінляндії до кінця весни 2026 р. офіційно приєднається до «коаліції дронів» для України, лідерами якої є Латвія та Велика Британія (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/porushennya-povitryanogo-prostoru-finlyandiji-dronom-prem-yer-orpo-ta-zelenskiy-obgovorili-incident-50605016.html>).

Крім того, Президент України В. Зеленський провів у столиці Вірменії Єревані зустрічі з прем'єр-міністрами Норвегії Й. Г. Стере та Великої Британії К. Старменром. Під час зустрічі зі К. Стармером В. Зеленський відзначив кроки Британії у боротьбі з російським тіньовим флотом, повідомляється на сайті Офісу Президента. «Ви показали серйозний приклад іншим країнам щодо тіньового флоту. І я думаю, що російська економіка це відчуває, особливо цього року. І ми також вдячні за всі ваші тренувальні місії для наших воїнів», – заявив Президент України. Він висловив окрему вдячність королю Сполученого Королівства Чарльзу III за слова підтримки України під час виступу в Конгресі США (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/zelenskiy-zustrivsyaz-prem-yerami-britaniji-ta-norvegiji-v-yerevani-pro-shcho-govorili-50605012.html>).

У свою чергу Прем'єр-міністр Великої Британії К. Старменр підтвердив незмінність позиції своєї країни у підтримці України. «Як завжди, я передаю й підтверджую підтримку Сполученого Королівства Україні та українському народові й висловлюю шану вашій незмінній мужності та хоробрості – як на передовій, так і серед цивільних. Кожного разу, коли у Сполученому Королівстві ми думаємо про Україну, ми думаємо і про тих, хто на передовій, і про цивільних», – заявив під час зустрічі К. Стармер (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/zelenskiy-zustrivsyaz-prem-yerami-britaniji-ta-norvegiji-v-yerevani-pro-shcho-govorili-50605012.html>).

Слід підкреслити, що рівень взаємовідносин наших країн, що був досягнутий за останні роки, не обмежується лише дипломатичними заявами. Практично кожна зустріч лідерів має суто практичне значення і зазвичай завершується прийняттям конкретних рішень щодо подальшої співпраці. Зокрема, Прем'єр Великої Британії та Президент України також обговорили оборонну підтримку України, зокрема внески у програму PURL та переговорний процес для досягнення справедливого й гідного миру. В. Зеленський зазначив, що Україна готова до наступного раунду переговорів у тристоронньому форматі, а К. Стармер – що важливо продовжувати тиск на Росію. Також лідери скоординували двосторонні та багатосторонні контакти на найближчий час, зокрема підготовку зустрічі у форматі Е3 (Велика Британія, Франція та Німеччина) – Україна. Крім того, Прем'єр Британії та Президент України обговорили підтримку українського енергетичного сектору. Зокрема, В. Зеленський зазначив, що Україна розраховує на подальші внески Великої Британії у відновлення енергетичної

інфраструктури. Він поінформував К. Стармера про ситуацію на полі бою, наголосив, що Росія не має успіхів на фронті і розповів про російські удари по Україні. Крім того, глава Української держави заявив, що Європа має скоординувати зусилля та розробити спільну систему протиповітряної оборони для захисту від загроз з боку Росії (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/zelenskiy-zustrivsvya-z-prem-yerami-britaniji-ta-norvegiji-v-yerevani-pro-shcho-govorili-50605012.html>).

Отже, навіть відкритий широкий аудиторії зміст переговорів свідчить про багатогранність і практичну спрямованість взаємовідносин двох країн, які сумісними зусиллями намагаються наблизити справедливий мир і створити ефективну систему протидії агресору. Зазначені напрями і характеристики співпраці повною мірою були визначені і притаманні зустрічі зі ще одним з найбільш активних і наполегливих партнерів України. Зокрема, під час зустрічі з Прем'єр-міністром Й. Г. Стере В. Зеленський подякував Норвегії за всю підтримку України та внески у програму PURL на майже 1 млрд дол., зазначивши, що своєчасне наповнення PURL дуже важливе, оскільки Росія не припиняє ударів балістикою. Також Президент України та Прем'єр Норвегії обговорили стратегічне партнерство, зокрема співробітництво в оборонній сфері та роботу над угодою у форматі Drone Deal, посилення протиповітряної оборони, проекти зі спільного виробництва, співпрацю на рівні приватного й державного секторів. В. Зеленський теж розповів норвезькому Прем'єр-міністру про ситуацію на полі бою, зазначивши, що російські окупанти змушені постійно змінювати свої плани, бо не досягають успіху. Президент поінформував Й. Г. Стере про потреби України на наступну зиму і подякував Норвегії та особисто Прем'єру за готовність допомагати. Крім того, В. Зеленський і Й. Г. Стере скоординували спільну міжнародну роботу на найближчий час, зокрема у форматі NB8. (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/zelenskiy-zustrivsvya-z-prem-yerami-britaniji-ta-norvegiji-v-yerevani-pro-shcho-govorili-50605012.html>).

Як було зазначене вище, цей саміт разом із практичним змістом має ще й значне символічне і геополітичне значення. Проведення зустрічі лідерів країн Європи, які активно допомагають Україні протистояти російській агресії, саме у Єревані остаточно підриває позиції Кремля в регіоні Закавказзя. Вірменія довгі десятиліття була союзником Росії і фактично виконувала своєрідну роль її форпосту. Тому зустріч Президента В. Зеленського з Прем'єр-міністром Вірменії Н. Пашиняном в Єревані наносить важкий удар по іміджу країни-агресора. «Обговорили ситуацію в регіоні та безпекові виклики й загрози. Я поінформував про дипломатичну роботу для досягнення реального миру. Говорили і про розвиток економічного партнерства. Запропонував відновити роботу Спільної міжурядової комісії з економічного співробітництва та провести її наступне засідання цьогоріч у Києві», – наголосив В. Зеленський. Він подякував Н. Пашиняну за запрошення на саміт Європейської політичної спільноти.

«Це перший візит Президента України до Вірменії за останні 24 роки. Важливо, що відновлюємо активний діалог між нашими країнами», – підсумував Президент України (URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4876054-zelenskyi-rozpoviv-pro-zustrich-z-pashynianom>).

Деякі спостерігачі оцінили зустріч із лідером Грузії – одним із найвірніших прихильників Кремля в регіоні – саме як елемент цілеспрямованого тиску на позиції Росії. Свого часу політичні лідери цієї країни, що спромоглися перемогти на виборах М. Саакашвілі і, всупереч його прозахідній політиці і реформам, пішли на відкрите зближення з Кремлем. Незважаючи на відкриту російську підтримку сепаратистських утворень у Абхазії і Південній Осетії, нові лідери Грузії послідовно відновлювали і розширювали співпрацю з Російською Федерацією. Отже, зустріч В. Зеленського із Прем'єр-міністром Грузії І. Кобахідзе також є демонстрацією втрати контролю Кремля над регіоном. За результатами зустрічі В. Зеленський зазначив, що між країнами залишаються відкриті питання, однак важливо підтримувати діалог на всіх рівнях. «Україна завжди поважала й поважає Грузію, її суверенітет і народ. Продовжимо нашу взаємодію і надалі», – зазначив український лідер (URL: <https://weukraine.tv/novyny/zelenskij-povidomiv-pro-rezultati-zustrichej-z-hensekom-nato-i-premjer-ministrami-vmeniji-i-hruziji/>).

Також треба відзначити зустріч Президента України В. Зеленського з Прем'єр-міністром Словаччини Р. Фіцо, відомим своїми висловами і діями у руслі політики колишнього Прем'єр-міністра Угорщини і відкритого прихильника Кремля В. Орбана. Серед обговорюваних тем була розмова щодо формату майбутньої міждержавної комісії. Важливою темою зустрічі стала готовність Братислави сприяти вступу України до ЄС.

У межах програми вирішення практичних питань зміцнення обороноздатності Президент України В. Зеленський провів переговори з Генеральним секретарем НАТО М. Рютте щодо реалізації програми PURL та подальшої оборонної співпраці. «Обговорили сьогодні з Марком Рютте реалізацію програми PURL і залучення нових внесків від партнерів. Важливо, що є підтвердження від Марка, що програма працює і антибалістичні ракети будуть постачати Україні й надалі», – зазначив В. Зеленський (URL: <https://glavcom.ua/world/observe/raket-bude-bilshe-zelenskij-domovivsja-z-hensekom-nato-pro-postavki-1117558.html>).

Отже, з огляду на проведені зустрічі і підсумовуючи результати саміту, Президент України В. Зеленський повідомив у Telegram: «Сьогодні справді важливий день. Багато продуктивних зустрічей було на полях VIII саміту Європейської політичної спільноти. Вдячний усім, хто готовий працювати заради спільної безпеки та посилювати спроможності заради захисту життя». Президент подякував Вірменії та Прем'єр-міністру Н. Пашиняну за організацію заходу. Представництво великої кількості держав, за словами

гаранта, підкреслює масштаб міжнародної підтримки та спільної позиції щодо цінності людського життя. «Представлено багато країн, і це дуже багато значить. Це демонструє масштаб нашої єдності – усіх, хто цінує життя. І ця єдність сьогодні має реальну силу», – наголосив В. Зеленський.

У свою чергу Президент Франції Е. Макрон наголосив на геополітичному вимірі саміту Європейської політичної спільноти: «Європа, яка простягається аж до Кавказу, широка Європа, яку об'єднує Європейська політична спільнота, саме вона має сенс, коли йдеться про питання боротьби з наркотрафіком, енергетичної солідарності та взаємопов'язаності, захисту наших демократій від іноземного втручання й фальшивої інформації, а також про спільні рішення у сфері оборони та безпеки... Я думаю, що Європа перебуває в моменті істини, який вимагає більшої єдності й більшої амбіції. Ця зустріч була важливою. Нам потрібна сильна Європа, яка зменшує свої надмірні залежності, вибудовує власні рішення миру й безпеки для самої себе та діє як континент, справді об'єднаний спільністю долі. Саме цього ми навчаємося», – заявив французький лідер (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4119605-mi-zmicnili-alansi-j-koalicii-makron-zaaviv-so-samit-v-erevani-zasvidciv-formuvanna-sirokoi-evropi.html>).

Спостерігачі активно коментували подію і більшість висловлювали одностайну думку щодо вагомості події саме з точки зору зростання впливу об'єднаної Європи у регіоні і серйозних як іміджевих, так і реальних дипломатичних і стратегічних втрат Російської Федерації. Як ілюстрацію загального характеру інформаційного поля події наведемо думку політолога М. Шейтельмана, який висунув ідею щодо можливого певного переформатування системи колективної безпеки у регіоні, першою ознакою якого може стати саме цей саміт. Зокрема політолог наголосив: «Я висував таку думку, що Макрон та Зеленський могли б удвох буквально створити новий політичний ЄС, оборонний союз... саміт Європейської політичної спільноти – це дітище Макрона, він вигадав цю ідею, там вирішуватимуться політичні питання. До цієї структури входять країни ЄС, балканські країни, Туреччина та Україна, тобто це ширше, ніж ЄС. І не дарма саміт у Вірменії, яка вагається між Європою та Росією, тож на східному фланзі якраз важливий Зеленський... І взагалі зрозумійте інтригу: Вірменія приймає європейський політичний саміт – це крах Росії на Кавказі, крах російської політики на Кавказі. Вони це називають Закавказзя. Сам Кавказ, звісно, називає це Кавказом, а не Закавказям. Чому? Тому що це як «на Україні» і «в Україні». Закавказзя – це від кого «за»? Від рашки? Так, у вас там північні варвари поряд живуть. Але феноменально буде», – наголошує М. Шейтельман. (URL: <https://politeka.net/politics/469632-fenomenalno-bude-ekspert-ociniv-chi-peretvoritsya-yevropeyska-politichna-spilnota-na-oboronniy-soyuz>).

Отже, саміт Європейської політичної спільноти у Вірменії вийшов за рамки чергової зустрічі з питань безпеки і співробітництва. За місцем

проведення, колом обговорюваних питань і сигналами, що пролунали у виступах учасників, цей саміт набув ваги стратегічного заходу, який підтвердив рішучість позиції Європи захищати свої інтереси, залучати нових партнерів і протистояти диктату Кремля навіть у тих регіонах, де його авторитет ще недавно здавався непохитним. Зустрічі В. Зеленського з очільниками Словаччини, Вірменії, Грузії, як і сам факт візиту українського Президента до країни, де розміщена російська військова база, стали черговим підтвердженням слабкості режиму В. Путіна і зростання суб'єктності і авторитету України.

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Фінансово-політичні заходи ЄС щодо підтримки України у відбитті російської агресії: оцінки експертів

Наприкінці квітня відбулося кілька міжнародних подій, які суттєво вплинули на фінансові й оборонні перспективи України. Одним із ключових став неформальний саміт ЄС, який пройшов 23–24 квітня на Кіпрі за участю української делегації на чолі з Президентом В. Зеленським. Зустріч була зосереджена на трьох головних блоках: наслідках війни на Близькому Сході, стрибку цін на викопне паливо та подальшій підтримці України. Український блок було винесено на старт саміту, оскільки знаковими рішеннями цього дня стало оголошення про розблокування європейського кредиту для України на 90 млрд євро та введення в дію 20-го пакету санкцій проти Росії.

Кредит на 90 млрд у ЄС погодили ще 19 грудня 2025 р. Проте через припинення постачань російської нафти до Угорщини внаслідок російського обстрілу нафтопроводу «Дружба» 27 січня 2026 р. в уряді В. Орбана наклали вето на фінансування України. Сталося це 20 лютого 2026 р. Головною умовою для розблокування кредиту було відновлення постачань через трубопровід. Із цим, на прохання ЄС, Україна впоралась після 20 квітня, і лише після цього, а також завдяки зміні позиції Угорщини після перемоги на парламентських виборах партії П. Мадяра питання щодо фінансів для України відновилося.

Попередньо надання Україні кредиту на 90 млрд євро, а також 20-й пакет санкційних обмежень проти Росії погодили представники країн ЄС на рівні послів. Водночас відновився транзит нафти через українську ділянку трубопроводу «Дружба». Тож під час неформального саміту на Кіпрі очікувалося остаточне затвердження цих рішень.

Підписання кредитного договору для України відбулося в рамках тристоронньої зустрічі В. Зеленського з Президентом Європейської ради А. Коштою та очільницею Європейської комісії У. фон дер Ляен. «Я думаю, що отримати перший транш із тих 45 мільярдів, які призначені на 2026 рік,

вдасться ще цього кварталу. Ми домовилися про те, що одна третина кредиту йде на бюджетні потреби і дві третини кредиту йдуть в оборону. У стартовому пакеті будуть дрони – з України і для України. Також ми домовилися про 20-й пакет санкцій. Чим більше Росія подвоює ставки у своїй загарбницькій війні, тим більше Європа подвоює зусилля у підтримці України», – зазначила у своєму виступі У. фон дер Ляен (URL: <https://ukrcy.news/2026/04/24/samit-yes-na-kipri-strategichni-rishennya-dlya-ukrayiny/>).

«Сьогодні Рада офіційно ухвалила останній законодавчий акт, що є основою для надання Україні позики від ЄС у розмірі 90 мільярдів євро. Кіпрське головування невтомно працювало над тим, щоб усі необхідні елементи для реалізації цієї позики були підготовлені. Ці кошти допоможуть профінансувати невідкладні бюджетні та оборонні потреби України у 2026 та 2027 роках», – ідеться в заяві пресслужби Кіпрського головування в Раді ЄС (URL: <https://www.dw.com/uk/es-zatverdiv-poziku-na-90-mlrd-evro-dla-ukraini-ta-20j-paket-sankcij-proti-rf/a-76912156>).

Тим часом міністр фінансів Кіпру М. Керавнос, коментуючи рішення щодо надання кредиту, наголосив на непохитності європейського курсу щодо підтримки України. «ЄС залишається непохитним у своїй підтримці суверенітету та територіальної цілісності України. Виплати за позикою розпочнуться якнайшвидше, забезпечуючи життєво важливу підтримку для найбільш нагальних бюджетних потреб України», – зазначив він.

«Глухий кут подолано. ЄС щойно відкрив шлях для кредиту Україні в розмірі 90 млрд євро і 20-го пакету санкцій. Військова економіка Росії перебуває під тиском, що зростає, тоді як Україна отримує потужний імпульс. Ми забезпечимо Україну всім необхідним, щоб вона могла стояти на своєму, доки Путін не зрозуміє, що його війна веде в нікуди», – заявила верховна представниця ЄС із закордонних справ і політики безпеки К. Каллас (URL: <https://uatv.ua/uk/dva-roky-finansovoyi-vpevnenosti-dlya-ukrayiny-eksperty-pro-te-yak-yevropi-vdalosya-rozblokuvaty-90-mlrd-yevro/>).

Міністр закордонних справ України А. Сибіга подякував ЄС за таке рішення та зазначив, що спільна робота щодо подальшого санкційного тиску на РФ буде продовжена. «Я вітаю рішення ЄС щодо розблокування фінансової підтримки України та ухвалення 20-го пакету санкцій проти Росії. Це суттєвий внесок у зміцнення нашої стійкості та безпеки Європи загалом. Ми продовжимо тісно співпрацювати з ЄС, щоб посилити тиск на агресора і просувати тривалий мир для України», – акцентував він (URL: <https://uatv.ua/uk/dva-roky-finansovoyi-vpevnenosti-dlya-ukrayiny-eksperty-pro-te-yak-yevropi-vdalosya-rozblokuvaty-90-mlrd-yevro/>).

Президент В. Зеленський заявив, що кредит посилить фінансову впевненість України. «Сьогодні важливий день для нашого захисту і для наших відносин із Європейським Союзом. Розблоковано європейський пакет підтримки для України – це 90 мільярдів євро на два роки. Цей європейський

пакет додасть сили нашій армії, забезпечить Україні більше стійкості й дозволить нам виконувати соціальні зобов'язання перед українцями так, як це передбачено законом. Важливо, що Україна забезпечує собі таку фінансову впевненість уже протягом більш ніж чотирьох років повномасштабної війни», – відзначив В. Зеленський у дописі в соцмережах (URL: <https://www.dw.com/uk/es-zatverdiv-poziku-na-90-mlrd-evro-dla-ukraini-ta-20j-paket-sankcij-proti-rf/a-76912156>).

Наразі, наголосив він, триває робота над тим, щоб перший транш із цього пакета підтримки був доступним уже у травні-червні. «Кошти з європейського пакета будуть спрямовані, зокрема, на виробництво зброї, закупівлю необхідної зброї в партнерів, яку ми в Україні ще не виробляємо, а також на підготовку до наступної зими нашої енергетики та критичної інфраструктури», – додав він.

Фінансова складова домовленостей уже має конкретні часові рамки: перший транш у межах пакета допомоги від ЄС Україна очікує отримати не пізніше кінця травня – початку червня. Фінансування розподілять за двома ключовими напрямками – близько половини коштів спрямують на військові потреби, зокрема співфінансування спільного виробництва українських безпілотників, інша частина спрямовуватиметься на бюджетну підтримку: виплати зарплат, соціальні витрати, а також, імовірно, на захист об'єктів критичної енергетичної інфраструктури. Гарантії за кредитом надає ЄС, і за поточними умовами повернення коштів не передбачається; єдиний сценарій перегляду цього питання – виплата Росією репарацій Україні за завдані збитки внаслідок війни.

Також на саміті було погоджено фінансовий план використання кредиту на 2026–2027 рр. Україна представила детальний розподіл коштів, а партнери з Європейської комісії та держав-членів отримають повну прозорість щодо витрат – як у військовому напрямі, так і в частині бюджетної підтримки, із передбаченою регулярною звітністю за кожен витрачений євро.

Міністерство фінансів України повідомило, що перші надходження з кредиту ЄС у 90 млрд євро Україна зможе отримати у травні-червні 2026 р. Зокрема, протягом 2026 і 2027 рр. Україна отримає по 45 млрд євро.

Надходження протягом 2026 р. спрямують:

- 16,7 млрд євро – на соціальну бюджетну підтримку;
- 28,3 млрд євро – на оборону.

Водночас зазначається, що кошти бюджетної підтримки (16,7 млрд євро) поділять для надання за такою схемою:

- 8,35 млрд євро надійде через макрофінансову допомогу;
- 8,35 млрд євро – через Ukraine Facility.

Також у міністерстві нагадали, що від загальної суми на два роки 30 млрд планують витратити на підтримку макроекономічної стабільності. Ще 60 млрд – на оборонні потреби (URL: https://24tv.ua/economy/kredit-90-milyardiv-yevro-shho-vidomo-pro-grafik-nadhodzhen-sumi_n3057229).

На полях неформальної зустрічі у Республіці Кіпр відбувалися переговори лідерів у різних форматах. Президент України В. Зеленський провів зустрічі з лідерами ЄС У. фон дер Ляен та А. Коштою, Президентом Литви Г. Науседою, Прем'єр-міністеркою Данії М. Фредеріксен та ін.

Основну увагу під час зустрічей було зосереджено на спільну оборонну стратегію України та ЄС. Із Президентом Литви Г. Науседою глава Української держави В. Зеленський обговорив масштабування угоди щодо Drone Deal. У межах цього проєкту держави об'єднують зусилля, щоб мати більше можливостей у безпілотних літальних системах. Крім того, за інформацією Офісу Президента України, Литва планує зробити новий внесок у програму PURL і готова співпрацювати з Україною в межах програми SAFE. У першій половині 2027 р. Литва головуватиме в Раді Євросоюзу, відтак порушувалося питання підтримки України в процесі євроінтеграції. Також участь у програмі PURL В. Зеленський обговорив із Прем'єр-міністеркою Данії М. Фредеріксен. Лідери обговорили й поглиблення спільного оборонного виробництва, зокрема у пріоритетному напрямі дронів (URL: <https://uatv.ua/uk/zelenskyj-bere-uchast-u-neformalnomu-samiti-lideriv-yes-detali-video/>).

Певну увагу під час зустрічей було приділено і відкриттю переговорних кластерів для вступу України до Європейського Союзу. Президент В. Зеленський під час спілкування з журналістами зазначив, що деякі моменти вдалося залагодити, маючи на увазі позиції щодо цього з боку представників Словаччини та Угорщини.

Україна заявляє про намір максимально швидко просуватися до повноправного членства у ЄС та розраховує на якнайшвидше відкриття всіх переговорних кластерів, водночас Київ порушує питання визначення чітких часових орієнтирів початку повноправного членства. «Україна ще понад місяць тому технічно завершила підготовку до відкриття кластерів і вже активно працює над отриманими бенчмарками. Нашим наступним стратегічним кроком є саме фізичне відкриття цих етапів переговорів, які раніше блокувалися окремими країнами. Цей перехід до нового етапу інтеграції ми детально обговорили сьогодні під час зустрічі з Урсулою фон дер Ляен та Антонію Коштою», – прокоментував події заступник глави Офісу Президента України І. Жовква.

Для Кіпру неформальна зустріч лідерів ЄС також стала історичною, адже саміт такого рівня проходить на його території вперше – це політичний сигнал про визнання важливості острова як гуманітарного та логістичного вузла між країнами Європи та Близького Сходу. За останнє півріччя Україна та Кіпр активізували співпрацю і вже досягли вагомих результатів, нині сторони працюють над посиленням взаємодії, яка виходить далеко за межі звичайної протокольної дипломатії. «Плани, безумовно, амбітні та масштабні. Ми прагнемо, щоб українсько-кіпрські відносини набули максимальної ваги, адже для нас Кіпр – передусім дружня країна, яка

послідовно підтримує наші ініціативи в межах ООН – від ЮНЕСКО до питань безпеки та засудження агресії РФ», – відзначив Надзвичайний та Повноважний Посол України на Кіпрі С. Ніжинський.

Радник глави Офісу Президента України М. Подоляк, коментуючи розблокування кредиту на 90 млрд євро, зауважив, що Європі непросто ухвалювати швидкі рішення. «Я розумію, що той тип управління, який існує в Євросоюзі, не дозволяє бути динамічними у світі, що швидко змінюється. Будь-яка країна може заблокувати те чи інше рішення. Це стосується не лише 100-мільярдного кредиту під забезпечення російських заморожених активів, а й будь-яких інших рішень Євросоюзу. Рішення про 100-мільярдний кредит ухвалено максимально швидко, так само, як і рішення про подальші санкції проти Росії та її виключення з торгового балансу Європейського Союзу», – відзначив він (URL: <https://uatv.ua/uk/dva-roky-finansovoyi-vpevnenosti-dlya-ukrayiny-eksperty-pro-te-yak-yevropi-vdalosya-rozblokovaty-90-mlrd-yevro/>).

На думку М. Подоляка, нині Угорщина діятиме значно простіше і враховуватиме свої стратегічні інтереси, які лежать насамперед у площині розширення співпраці з Європою. Так само Україна вважає, що розширення співпраці з ЄС у різних форматах, зокрема економічному та оборонному, – це наша стратегічна перспектива. І, відповідно, ми маємо знаходити спільну мову в переговорних конструкціях.

Консультант зі стратегічних комунікацій і публіцист Ю. Богданов вважає, що, крім поразки В. Орбана на виборах в Угорщині, не останню роль у рішенні про виділення кредиту відіграла ситуація з перемогою проросійської партії у Болгарії, яка певною мірою підштовхнула європейців діяти швидше. Ще один фактор – це, як не парадоксально, загальний фактор слабкості Д. Трампа. «Те, що ми спостерігали останні тижні й навіть місяці у США, зокрема у відносинах з американськими партнерами, показує: Трамп не досяг успіху ні в Ірані, ні в угорській історії. У результаті ми бачимо послаблення позиції США, і стає дедалі очевидніше, що в Європі немає особливого сенсу орієнтуватися на американського президента ні у зовнішній, ні у внутрішній політиці», – вважає експерт (URL: <https://uatv.ua/uk/dva-roky-finansovoyi-vpevnenosti-dlya-ukrayiny-eksperty-pro-te-yak-yevropi-vdalosya-rozblokovaty-90-mlrd-yevro/>).

Той факт, що питання кредиту нарешті розблоковане, безперечно, дуже добре для нас, зазначив експерт-міжнародник Т. Загородній. Однак він переконаний, що нам не варто розслаблятися, адже у Європі все ще впливові сили, які отримують вигоду від співпраці з Росією щодо постачання енергоносіїв. Угорщина та Словаччина – це лише вершина айсберга. Такі сили є надзвичайно потужними в тих самих Німеччині та Австрії. Тому не виключено, що навіть після розблокування кредиту ці сили діятимуть і надалі. Той самий П. Мадяр в Угорщині цілком може далі проводити політику свого попередника В. Орбана щодо України. Може, менш агресивно, але таку саму недружню до нас (URL:

<https://kp.ua/ua/politics/a728823-druzhiba-za-90-miljardiv-shcho-daje-ukrajini-tsej-obmin>).

У Європі дедалі більше розуміють, що проблему з Росією все одно доведеться вирішувати самостійно, принаймні на цьому етапі відносин зі США. Ю. Богданов вважає це правильним, адже загалом курс на самостійність зобов'язує європейців підтримувати Україну. «Думаю, надалі суб'єктність Європи лише зростатиме. Підтримка України – це передусім показник того, що ЄС стає дедалі більш самостійним гравцем і ухвалює рішення з ключових питань міжнародної політики. А підтримка України, безумовно, є таким питанням», – резюмував він.

Виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов наголошує, що «Європа фактично відновила єдину політику щодо Росії. Йдеться не лише про виділення кредиту Україні, а й про розблокування 20-го пакету санкцій, який планували ухвалити ще до річниці повномасштабного вторгнення Росії в Україну. І це, без перебільшення, надзвичайно важливий момент» (URL: <https://uatv.ua/uk/dva-roky-finansovoyi-vpovernosti-dlya-ukrayiny-eksperty-pro-te-yak-yevropi-vdalosya-rozblokovaty-90-mlrd-yevro/>).

За словами експерта, тепер Україна може на найближчі два роки бути впевненою у стабільності та фінансуванні. Для Росії це дуже поганий сигнал. Путін, очевидно, розраховував, що до 2025 р. Захід відмовиться від підтримки України – і фінансової, і військової. Тоді в нього були ілюзії, що нас можна буде «дотиснути». Сьогодні ми бачимо, що цього не станеться.

Експерт МЗС В. Огризко підкреслив, що отримання 90 млрд євро для України нині є дуже важливим, до того ж це не єдиний бонус, який вона здобула. На думку дипломата, ті втрати, які несе наша держава через відновлення функціонування нафтопроводу «Дружба», значно менші, ніж те, що країні вдасться натомість отримати як бонус. Він зауважив, що рішення щодо виділення коштів Україні від ЄС вже безповоротне. В разі, якщо Росія вдарить по нафтопроводу і він знову буде пошкоджений, і транзит зупиниться, Угорщина чи Словаччина заблокувати грошовий транш не зможуть (URL: https://24tv.ua/vidnovlennya-naftoprovodu-druzhiba-eksochilnik-mzs-ogrizko-vkazav_n3056949).

Доктор політичних наук, професор ЧНУ ім. Ю. Федьковича А. Круглашов зауважує принципову важливість того, що кредит для України формується не коштом платників податків і громадян, а користуючись з Російської Федерації як країни-агресора. Україна гостро потребує цих коштів. До того ж, значна їх частина буде спрямована на оборонні потреби, але не менш важливою є підтримка соціальної сфери та економіки.

За словами керівника варшавського офісу Європейської ради з міжнародних відносин П. Бураса, розблокування фінансової допомоги на 90 млрд євро є ключовим моментом, адже без цих коштів Україна вже найближчим часом могла опинитися у критичній фінансовій ситуації.

«Йшлося про те, що якби цей кредит не був виплачений, то вже у червні в Україні фактично закінчилися б гроші – тобто не було б коштів ні на зарплати, ні на закупівлю зброї. Це все сьогодні розблоковано, і це великий успіх Європейського Союзу, який нарешті виконав обіцянку допомоги Україні», – зазначив П. Бурас (URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7856/artukul/3677885,польський-експерт-розблокування-допомоги-україні---стратегічний-успіх-єс>).

Експерт також підкреслив, що ці кошти мають подвійне значення: вони не лише підтримують Україну, а й зміцнюють європейську оборонну промисловість, оскільки частина фінансування буде спрямована на закупівлю озброєнь у країнах ЄС. Водночас П. Бурас зауважив, що нове рішення також посилює стратегічну співпрацю між Україною та Євросоюзом, зокрема у сфері сучасних військових технологій.

Крім фінансових рішень, Рада Європейського Союзу офіційно затвердила 20-й пакет санкцій проти Росії. У Раді ЄС зазначили, що він став відповіддю на ескалацію агресивної війни Росії проти України. Метою нових обмежень є подальше зниження військового потенціалу Москви. Про цей пакет санкцій було оголошено в річницю четвертого року повномасштабної війни. Він також не набував чинності через вето Угорщини. Словаччина ж виступала проти, вважаючи, що їх ухвалення «може перервати мирні переговори з Росією».

Наразі досягнуто однастайності щодо підтримки санкцій. Вони охоплюють заборону на морські перевезення російської сирої нафти, а також додаткові обмеження проти т. зв. «тіньового флоту» Росії. Перелік заборонених суден зріс до 632 одиниць – їм заблоковано вхід до портів ЄС та будь-який сервіс. Також під заборону потрапили продаж танкерів, обслуговування газовозів і криголамів РФ, використання послуг терміналів скрапленого газу та робота з конкретними портами в Мурманську, Туапсе й Індонезії (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4874211-yes-ukhvalyv-20-y-paket-sanktsii-ale-chy-zupynyv-vin-ahresiui-rf>).

З 1 січня 2027 р. буде заборонено надання термінальних послуг для російського скрапленого природного газу на території ЄС, зауважив І. Чаленко, політолог, керівник Центру аналізу та стратегій. Водночас уже 25 квітня цього року набула чинності заборона на закупівлю скрапленого газу з РФ на гуртовому ринку. Поставки за довгостроковими контрактами дозволятимуться до кінця року (URL: <https://expres.online/lyudi-i-problemi/noviy-udar-po-kremlyu-shcho-uviyshlo-do-chergovogo-paketa-evropeyskikh-sanktsiy>).

Важливим нововведенням став механізм запобігання обходу обмежень. Зокрема, вперше заблоковано експорт верстатів із програмним керуванням та радіостанцій до Киргизстану, щоб унеможливити їх перепродаж Росії. Енергетичний сектор зазнав ударів, спрямованих на зменшення прибутків від нафти та газу. Санкції накладено на 36 підприємств, залучених до видобутку

та логістики нафти. У Єврокомісії підкреслили, що доходи Кремля обмежуватимуться через санкціонування «тіньового флоту» та пов'язаних із ним структур у третіх країнах.

Фінансові санкції охопили 20 російських банків та кілька іноземних установ, що працюють через російський аналог SWIFT. Повністю заборонено операції з російськими криптоактивами, валютою RUBx та цифровим рублем, а під обмеження потрапила киргизька біржа, що оперувала стейблкоїном A7A5.

Торговельна частина передбачає заборону на експорт товарів вартістю 360 млн євро, як-от промислове скло та техніка, а також обмеження на імпорт сировини й металів із РФ на суму 570 млн євро разом із квотами на аміак.

У оборонній сфері санкції запроваджено проти 58 компаній і пов'язаних із ними осіб, залучених до виробництва військової продукції, зокрема безпілотників. Також туди потрапили 16 компаній із третіх країн, включно з Китаєм, ОАЕ, Узбекистаном, Казахстаном і Білоруссю. Крім того, Євросоюз заборонив транзакції з російськими криптосервісами та платформами, а також операції з окремими цифровими активами, які використовуються для розрахунків у зовнішній торгівлі. Також серед позитивів – запровадження вторинних обмежень, які потрібні для того, щоб інші країни розуміли: якщо вони допомагатимуть РФ, то проти них буде запроваджено санкції. Такі обмеження доволі ефективні, адже «вирізають» Росію зі світової економіки, констатує І. Ус, головний консультант Національного інституту стратегічних досліджень (URL: <https://expres.online/lyudi-i-problemi/noviy-udar-po-kremlyu-shcho-uviyshlo-do-chergovogo-paketa-evropeyskikh-sanktsiy>).

За порушення міжнародного права до списків додали 120 осіб та організацій. Серед них – пропагандисти, фінансисти, а також відповідальні за викрадення українських дітей та привласнення культурних цінностей. Запроваджено жорсткі персональні санкції проти посадовців та організацій, безпосередньо залучених до воєнного злочину – незаконної депортації та примусового ідеологічного перевиховання українських дітей. Також Росії заборонили доступ до європейських послуг у сфері кібербезпеки та посилили контроль за походженням алмазів.

Разом з тим Євросоюз відклав рішення про повну заборону на надання морських послуг російським суднам, які перевозять нафту та нафтопродукти, до погодження з країнами G7. Також ЄС не погодився заборонити страхування танкерів, які перевозять російську нафту. Раніше лунали пропозиції взагалі заборонити транспортування нафти з РФ морем, але проти цього виступили Греція, Мальта і Кіпр – країни, які надають послуги танкерному флоту РФ. Після подій навколо Ірану та зростання цін на нафту у ЄС вирішили не відмовлятися від чинної формули щодо цін на російську нафту і не забороняти її морські перевезення.

Рішення щодо запровадження 20-го пакета санкцій ЄС привітав голова Європейської ради А. Кошта, про що він написав у соцмережі X. «Обіцяно,

виконано, впроваджено. Стратегія ЄС щодо досягнення справедливого та тривалого миру в Україні спирається на два стовпи – зміцнення України, посилення тиску на Росію. Сьогодні ми просунулися вперед в обох напрямках – розблокування позики Україні у 90 мільярдів євро, забезпечення фінансової та військової підтримки на 2026–2027 роки, ухвалення 20-го пакета санкцій проти Росії, що зменшує її можливості вести війну. Європа міцно, єдино та непохитно підтримує Україну», – йдеться в дописі європосадовця (URL: <https://www.dw.com/uk/es-zatverdiv-poziku-na-90-mlrd-evro-dla-ukraini-ta-20j-paket-sankcij-proti-rf/a-76912156>).

«Добрими новинами» назвала ці рішення і голова Єврокомісії (ЄК) У. фон дер Ляєн. «Я вітаю угоду держав-членів щодо кредиту Україні в розмірі 90 мільярдів євро на 2026–27 роки та щодо 20-го пакета санкцій. Поки Росія подвоює свою агресію, ми подвоюємо нашу підтримку хороброї української нації, дозволяючи Україні захищатися та чинячи тиск на воєнну економіку Росії. Тепер ми рухатимемося до швидкого впровадження цих рішень на обох фронтах», – написала вона в дописі у соцмережі X (URL: <https://www.dw.com/uk/es-zatverdiv-poziku-na-90-mlrd-evro-dla-ukraini-ta-20j-paket-sankcij-proti-rf/a-76912156>).

Водночас В. Зеленський наголосив на необхідності і далі посилювати санкційний тиск на Росію. «20-й пакет розблокований і має бути продовжений іншими санкційними кроками», – наголосив Президент України у своєму дописі в соцмережі X.

Уповноважений Президента України із санкційної політики В. Власюк наголосив, що вже чинних обмежень недостатньо для повної зупинки виробництва озброєнь у РФ. За його словами, ключовим пріоритетом залишається обмеження доходів агресора від енергоресурсів. «Ми продовжуємо роботу з нашими партнерами над узгодженням додаткових кроків, насамперед тих, що стосуються морських поставок російської нафти», – зазначив він (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4874211-yes-ukhvalyv-20-y-paket-sanktsii-ale-chy-zupynyt-vin-ahresiui-rf>).

Київ хоче посилення енергетичного тиску на РФ, однак ЄС наразі балансує між санкціями та енергетичною безпекою. Він виявляє обережність щодо енергетичного сектору РФ через загрозу глобальної кризи на тлі подій на Близькому Сході. Поточні санкції мають компромісний характер: вони демонструють солідарність з Україною, але зберігають можливість оперативного повернення до російських ресурсів у разі дефіциту.

Консультант зі стратегічних комунікацій Ю. Богданов вважає, що Києву треба тиснути на ЄС, щоб санкції були жорсткішими. «Мені здається, головна річ уже сталася, і добре, що ми вміємо підвищувати свою цінність, не впадаючи в бездумне схвалення всього, що роблять наші союзники. Тиснути потрібно: зараз є вікно можливостей, воно реально існує, завдяки тій самій поразці Орбана. Тому, мені здається, риторика українського МЗС дуже правильна», – зазначив він.

На думку Ю. Богданова, найважливіше нині рішення – це рішення про те, що тіньовий флот, зрештою, має бути повністю заблокований. І ключова дискусія будується саме навколо цього. Експерт вважає, що нині тиск буде спрямований саме туди, і всі слова, і всі спроби переконувати наших союзників зводитимуться до того, що ми маємо завдати вирішального удару по російському тіньовому флоту – тоді війна закінчиться доволі швидко.

Свою чергою президент Українського аналітичного центру О. Охрименко вважає, що можна очікувати посилення тиску з боку ЄС у наступному пакеті, лише якщо ситуація стабілізується на Близькому Сході та буде розблоковано Ормузьку протоку. «Посилення тиску очікується у 21-му пакеті за умови стабілізації ситуації на Близькому Сході. Тоді Брюссель може повернутися до радикальних кроків, що обговорювалися раніше, а саме: остаточної відмови від нафти та повного ембарго на російський скраплений газ до 2027 року», – вважає експерт.

Наразі Президент України В. Зеленський заявив, що Україна продовжить обговорювати з партнерами подальший санкційний тиск на Росію. «Будемо обговорювати з партнерами в межах зустрічей на Кіпрі і подальший санкційний тиск на Росію за цю війну: 20-й пакет розблоковано і має бути продовжений іншими санкційними кроками. Продовжимо опрацьовувати з партнерами і новий формат співпраці – Drone Deals, який підтвердив свою ефективність на Близькому Сході та в Затоці. Вважаємо, що тільки спільні зусилля дають дійсно значну силу, і мати саме таку силу Європа заслуговує», – резюмував Президент.

Водночас, так чи інакше, наразі головне, що ЄС відновив єдину політику щодо РФ. «Найголовніше – на тлі послаблення санкцій з боку Трампа щодо Росії відбувається посилення санкцій з боку Європи. І це важливий сигнал», – вважає О. Саркіц, експерт з питань геоeкономіки. За його словами, 20-й пакет санкцій – це все одно достатньо великий прорив після тривалої перерви, коли Словаччина та Угорщина блокували ініціативи санкційного тиску на РФ.

Після ухвалення 20-го пакету санкцій Європейський Союз уже готується до запровадження наступного пакета обмежень. Його головною метою стануть російські енергоносії. Як повідомив глава міністерства закордонних справ Естонії М. Цахкна, 21-й пакет санкцій буде досить жорстким. Водночас він додав, що у рамках війни в Ірані Сполучені Штати знизили санкційний тиск на Росію. Крім того, знизився фактично тиск на Індію, а це має вплив і на Кремль (URL: https://24tv.ua/economy/yes-gotuyue-21-paket-sanktsiy-proti-rosiyi-shho-vidomo-pro-novi_n3057739).

Очільниця європейської дипломатії К. Каллас заявила, що новими санкціями ЄС надсилає дуже чіткий сигнал росіянам, зокрема про те, що Україна є для Європи важливою. Зокрема, Євросоюз продовжує таким чином надавати підтримку Києву.

У Москві ж пригрозили, що Європа отримає відповідь щодо останнього пакета санкцій. Таку заяву, зокрема, зробила речниця російського МЗС М. Захарова. Вона підкреслила, що відповідь буде жорсткою та відповідатиме інтересам Кремля. Водночас речник Путіна Д. Песков визнав вплив західних санкцій на Росію, однак він додав, що країна вже навчилася мінімізувати наслідки обмежень та заявив, що вважає ці санкції незаконними (URL: https://24tv.ua/economy/yes-gotuye-21-paket-sanktsiy-proti-rosiyi-shho-vidomo-pro-novi_n3057739).

Різке невдоволення з приводу введення в дію нового пакета антиросійських санкцій ЄС висловив Китай. До 20-го пакета внесли шість китайських компаній, а також дев'ять з ОАЕ, дві узбецькі та по одній з Киргизстану, Казахстану та Ірану. Усі вони підпадають під заморожування активів. Крім того, забороняється надавати їм кошти, фінансові активи або економічні ресурси. Це перший випадок, коли обмеження ЄС торкнулися китайських структур. Під санкції потрапили компанії, які підозрюють у постачанні Росії товарів подвійного призначення та компонентів для ВПК. Натомість Європейський Союз скасував санкції проти двох китайських банків, які раніше були внесені до обмежувального списку за допомогу Росії в обході торговельних санкцій. Йдеться про Heihe Rural Commercial Bank та Heilongjiang Suifenhe Rural Commercial Bank (URL: <https://delo.ua/news/kитай-vimagaje-negaino-viklyuciti-svoyi-kompaniyi-z-20-go-paketu-sankcii-jes-proti-rosiyi-464491/>).

«ЄС, ігноруючи неодноразові звернення та заперечення Китаю, нахабно включив китайські компанії до 20-го пакету антиросійських санкцій», – заявили в Міністерстві торгівлі Китаю. У відомстві пообіцяли вжити необхідних заходів «для захисту законних прав та інтересів китайських компаній», а також попередили Євросоюз про «наслідки». У Міністерстві торгівлі КНР вважають, що це суперечить домовленостям між керівництвом Китаю та ЄС і підриває рівень довіри. У відомстві вимагають «негайно виключити юридичних та фізичних осіб із санкційного списку» (URL: <https://delo.ua/news/kитай-vimagaje-negaino-viklyuciti-svoyi-kompaniyi-z-20-go-paketu-sankcii-jes-proti-rosiyi-464491/>).

Неформальний саміт на Кіпрі зафіксував одразу кілька паралельних процесів – фінансове посилення України, поглиблення санкційного тиску на Росію та поступове просування переговорів про членство. Ухвалені ЄС фінансово-політичні рішення свідчать про відновлення єдності та стратегічної рішучості Європи у підтримці України. Розблокування кредиту на 90 млрд євро разом із 20-м пакетом санкцій створює потужну основу для зміцнення економічної стійкості та обороноздатності держави. Попри внутрішні суперечності та складність процесу ухвалення рішень, ЄС продемонстрував здатність до консолідації перед спільними викликами. Водночас компромісний характер окремих санкцій вказує на необхідність балансування між тиском на Росію та енергетичною безпекою Європи.

Експерти сходяться на думці, що нинішні рішення мають не лише короткострокове фінансове значення, а й довгостроковий геополітичний ефект. Вони зміцнюють позиції України у війні та водночас посилюють роль ЄС як самостійного глобального гравця. Разом із тим зберігаються ризики впливу проросійських сил у деяких країнах Європи, що може ускладнювати подальшу підтримку. Україна, зі свого боку, має продовжувати активну дипломатичну роботу для посилення санкційного тиску. Загалом ці кроки формують підґрунтя для стабільності України на найближчі роки та підвищують шанси на досягнення справедливого миру.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візит В. Зеленського до Азербайджану та Саудівської Аравії

Президент України В. Зеленський 24 квітня з офіційним візитом відвідав Саудівську Аравію, де провів зустріч зі Спадкоємним принцом Мухаммадом бін Салманом Аль Саудом.

Цей візит до Саудівської Аравії став уже другим для глави держави за останні місяці – попередні перемовини в Ер-Ріяді відбулися 26 березня. Тоді країни офіційно закріпили свої наміри, підписавши угоду про співпрацю в оборонній сфері.

Ця зустріч, як і попередня, була результативною. Україна та Саудівська Аравія переходять до нового етапу стратегічного партнерства, що базується на експорті українського оборонного досвіду та енергетичній стійкості. Під час другого за весну візиту до Королівства Президент В. Зеленський зі Спадкоємним принцом Мухаммадом бін Салманом Аль Саудом домовились про важливі напрями співробітництва.

Президент України назвав зустріч «дуже продуктивною», наголосивши на важливості двосторонньої роботи в умовах дестабілізації міжнародних відносин. Сторони обговорили реалізацію стратегічної безпекової домовленості, яка наразі активно розвивається.

За словами В. Зеленського, розвиток безпекової угоди між країнами зосереджений на трьох фундаментальних сферах:

Експорт безпекової експертизи. Україна готова ділитися власними спроможностями у сфері захисту неба. Це напряму пов'язано з успішним досвідом українських воїнів у протидії повітряним загрозам.

Енергетична взаємодія. Спільна робота в енергосекторі має додати Україні необхідної стійкості у складний воєнний час.

Продовольча безпека. Напрямок, що залишається пріоритетним для забезпечення стабільності обох народів та регіональних партнерів.

Президент зазначив, що команди обох держав уже отримали конкретні завдання, і він розраховує на їхнє оперативне та повне виконання. Крім того,

лідери обмінялися оцінками ситуації на Близькому Сході та в регіоні Перської Затоки, висловивши сподівання на зміцнення безпеки у цих частинах світу (URL: <https://kyiv24.news/news/strategichna-bezpeka-ta-zahyst-neba-zelenskyj-rozkryv-detali-produktyvnoyi-zustrichi-zi-spadkoyemnym-prynczom-saudivskoyi-araviyi> - 2026. – 24.04).

Окрему увагу В. Зеленський приділив так званій “Drone Deal”. Україна вже зробила перший великий крок, підписавши десятирічні договори з трьома ключовими країнами регіону – Саудівською Аравією, ОАЕ та Катаром. Ця співпраця вже має практичне втілення: українські експерти з протидії безпілотникам наразі працюють у Саудівській Аравії, допомагаючи партнерам впроваджувати сучасні методи захисту від дронів атак.

На думку українського лідера, саме така глибока двостороння робота з надійними партнерами допомагає відновлювати впевненість у міжнародній безпеці. Президент України наголосив, що сторони активно працюватимуть задля посилення своїх народів та партнерів (URL: https://24tv.ua/zelenskiy-pribuv-do-saudivskoyi-araviyi_n3055468 - 2026. – 24.04).

Візити В. Зеленського до Саудівської Аравії (весна 2026 р.) експерти оцінюють як стратегічне зміцнення партнерства, спрямоване на оборонну співпрацю, обмін військовим досвідом (зокрема протидія БПЛА) та інвестиції. Ключовими підсумками стали переговори з наслідним принцом Мухаммадом ібн Салманом, підписання оборонних угод та посилення ролі України як експортера безпеки на Близькому Сході.

Основні підсумки та оцінки експертів:

Оборонне партнерство. Підписано угоди, що закладають основу для майбутніх контрактів, технологічної співпраці та інвестицій.

Досвід протидії БПЛА. Україна ділиться досвідом протидії іранським ударним дронам, а українські експерти допомагають посилювати захист неба Саудівської Аравії.

Геополітичний вектор. Зустрічі з наслідним принцом Мухаммадом ібн Салманом підкреслюють намагання України залучити країни Затоки до реалізації Формули миру та розширити підтримку.

Прагматичний інтерес. Експерти відзначають перехід до реальних економічних та військових проектів, а не лише обговорення політичних питань. Візити, зокрема до Джидди, підтверджують прагнення України стати важливим партнером для країн Близького Сходу у сфері безпеки та оборони (URL: <https://www.google.com/search?q> – 2026. – 25.04).

Експерти відзначають важливість цього візиту в контексті впливу на Росію. Як зазначив політолог В. Фесенко, другий візит за короткий час В. Зеленського до Саудівської Аравії став безпрецедентним кроком України. На думку політолога, це дратує Росію, адже в Кремлі вважають, що саме вони мають впливати на Близький Схід.

Після візиту до Саудівської Аравії В. Зеленський 25 квітня здійснив візит до Азербайджану. Як відзначають спостерігачі, український Президент

приїхав туди під час повномасштабної війни вперше. Проте це була вже сьома зустріч лідерів за понад чотири роки.

За інформацією ЗМІ, В. Зеленський під час візиту в Азербайджан підписав шість двосторонніх договорів з лідером країни І. Алієвим. Україна та Баку домовилися розвивати співпрацю в оборонно-промисловому комплексі та поглиблювати її, продовжувати ініціативи в енергетичній сфері та запускати нові.

В. Зеленський окремо відзначив, що протягом широкомасштабної війни не раз зустрічався з Президентом Азербайджану, проте це його перший візит до цієї країни. «Я дякую Азербайджану за підтримку нашого суверенітету, територіальної цілісності. Без сумніву, Україна завжди підтримувала територіальну цілісність і суверенітет Азербайджану. Але впродовж цієї війни це перший візит мій до Азербайджану (...), і я дякую вам за цей візит», – наголосив глава держави (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4116499-zelenskij-pid-cas-vizitu-do-azerbajdzanu-pidpisano-6-dokumentiv.html> - 2026. – 25.04).

Під час пресконференції В. Зеленський заявив, що було підписано шість документів. Про що саме вони були, розкажуть пізніше. Глава нашої держави натякнув, що це може бути спільне виробництво зброї. Говорили і про мирні переговори. «Ми поділилися з Президентом Азербайджану тим, що ми готові до тресторонніх перемовин. Ми мали такі перемовини в Туреччині. Ми мали такі перемовини з нашими американськими партнерами у Швейцарії. Безумовно, ми готові до найближчих перемовин в Азербайджані, якщо Росія буде готова до дипломатії», – заявив Президент (URL: https://24tv.ua/zelenskiy-azerbaydzhani-zustrivsyaliyevim-25042026-mozhut-pidpisati_n3055989 - 2026. – 25.04).

Під час візиту до Азербайджану В. Зеленський зустрівся з українськими фахівцями, які працюють у цій країні. Він заслухав доповідь українських військових, які діляться досвідом і експертизою у сфері захисту повітряного простору. «Розпочав візит в Азербайджан із зустрічі з нашою експертною командою, яка ділиться українським досвідом щодо захисту неба. Україна завжди налаштована на взаємодію, яка посилює і нас, і партнерів. Ми маємо особливий безпековий досвід, який може допомогти іншим народам. Працюємо вже за трьома напрямками: Близький Схід та регіон Затоки, Європейський Союз і предметно – з Азербайджаном. Окрім безпекової взаємодії, будемо працювати, щоб поглибити співпрацю щодо енергетики, економіки та гуманітарного треку», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://www.5.ua/polityka/zelenskiy-prybuv-do-azerbajdzhanu-shcho-vidomo-375093.html> - 2026. - 25.04).

Він також відзначив, що Україна вже нині ділиться з азербайджанськими партнерами унікальним досвідом захисту неба та використання дронів-перехоплювачів.

Президент Азербайджану І. Алієв, звертаючись до Президента України, наголосив на «широких перспективах» військово-промислового комплексу обох країн. За його словами, Азербайджан зацікавлений у розвитку спільних підприємств, що дасть змогу посилити оборонні спроможності та стимулювати економічне зростання. Наразі товарообіг між країнами вже перевищує 500 млн дол., проте лідери ставлять за мету значне збільшення цього показника за рахунок промислових проєктів.

Журалісти звертають увагу на гуманітарну складову, адже під час візиту української делегації на чолі з В. Зеленським до Азербайджану ця країна передала Україні п'ять пасажирських автобусів як гуманітарну допомогу. Про це, зокрема, повідомив глава МЗС А. Сибіга. Міністр опублікував фото подарованих Азербайджаном автобусів. «З 2022 року Азербайджан неодноразово робив свій внесок у підтримку українського народу. Зокрема, країна надала гуманітарну допомогу на суму понад 45 мільйонів доларів, що включала потужні генератори, трансформатори та критично важливе обладнання, яке допомагає підтримувати роботу нашої енергетичної системи в умовах постійних атак», – повідомив А. Сибіга (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/04/25/7236261/> - 2026. – 25.04).

Він подякував за підтримку українських дітей: понад 500 дітей взяли участь у реабілітаційних програмах на території Азербайджану.

Експерти й журналісти наголошують на основних аспектах домовленостей. Зокрема, ОПК та спільне виробництво: запуск проєктів із виготовлення військової продукції, що базуються на українському бойовому досвіді та технологічних можливостях Азербайджану.

Безпека повітряного простору: експорт української експертизи у сфері ППО та захисту від дронів атак.

Енергетична стійкість: підтвердження подальшої підтримки української енергосистеми з боку Азербайджану, який уже надав 11 пакетів допомоги (генератори, трансформатори).

Економіка та інвестиції: обговорення нових інвестиційних проєктів компанії SOCAR в Україні та співпраця у сфері продовольчої безпеки.

Гуманітарна підтримка: Президент України подякував Азербайджану за прийом понад 500 дітей із прифронтових територій на оздоровлення.

І. Алієв також підтвердив намір провести наступну зустріч міжурядової комісії в Україні, що підкреслює стратегічний характер партнерства (URL: <https://parlament.ua/news/spilna-zbroya-ta-bezpeka-neba-ukrayina-ta-azerbajdzhan-pidpysaly-shist-strategichnyh-ugod/> - 2026. – 25.04).

На думку багатьох політиків, Україна стає важливим партнером у багатьох галузях. Як зазначила європейська комісарка з питань розширення М. Кос, Україна є одним із найбільш стратегічних та перспективних напрямків для інвестицій у межах усієї Європи. Вона закликала міжнародні компанії інвестувати в українські проєкти вже сьогодні, не чекаючи завершення всіх політичних процесів.

Експерти наголошують на важливості візиту В. Зеленського до Азербайджану в умовах російської агресії проти України. За словами журналіста і публіциста В. Портникова, візит українського Президента до Азербайджану має насамперед символічний характер і демонструє подальшу деградацію російського впливу на пострадянському просторі. «Він вперше відвідав країну – члена СНД», – підкреслив В. Портников (URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4NjPhXluNW4> – 2026. – 25.04).

Натомість заступник директора Центру близькосхідних досліджень С. Данилов сподівається, що Баку може стати переговорним майданчиком Росії й України. Адже Президент України допустив проведення чергового раунду мирних переговорів України та Росії саме у Баку. «Він вчергове підкреслив, що Київ готовий на мирні ініціативи в будь-якій локації, зокрема в Азербайджані. Знаємо, що підписано було за ось цю зустріч шість документів, серед них є і безпекові, і щодо оборонно-промислового комплексу, це напрям № 1. А ось Президент Азербайджану Алієв наголосив, що його країна завжди підтримувала суверенітет України. Крім того, він є активним партнером в економічній, гуманітарній та безпековій співпраці і сказав, що нам треба більше товарообігу», – зазначив С. Данилов.

При цьому азербайджанський лідер ставить запитання: «Наскільки це важливий і значущий візит саме зараз для нас?»

Відповідаючи на своє ж запитання, він заявив, що це дуже важливий візит. «І, наприклад, всі звертають увагу в Азербайджані, та і не тільки, що це перший візит Президента України на пострадянський простір після початку великої війни», – наголосив експерт (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/vizit-zelenskogo-do-azerbaydzhanu-perelom-u-viyskoviy-spivpraci-ta-bezpeci-novini-ukrajini-50603263.html> - 2026. – 27.04).

За словами Р. Гусейнова, директора Центру історії Кавказу, Азербайджан є однією з небагатьох країн, чиє ставлення до України одразу після початку російської агресії було чітко виражене. «На жаль, ми пам'ятаємо, що багато європейських країн спочатку реагували на ситуацію досить неоднозначно», – зазначив Р. Гусейнов.

Він звертає увагу на те, що Азербайджан також колись зазнав агресії та окупації. Тому саме ця лінія є основою державної політики – підтримка країн, які піддаються агресії та окупації їх територій. Так склалося, що наші погляди на геополітичні процеси у Євразії значною мірою збігаються. «Так склалося, що саме Росія взяла під приціл у нашому регіоні Азербайджан ще на початку 1990 -х років. А після 2014 року, після окупації Криму, у цьому прицілі, в негативному сенсі, опинилася Україна», – наголошує експерт.

За його словами, сьогодні складно щось прогнозувати, але, враховуючи класичні напрями співпраці, які розвиває Азербайджан, – енергетику та транзит нафти і газу, можна зробити певні висновки. Азербайджан постачає нафту і газ до 16 країн, з них 14 – це європейські країни, переважно Східна Європа. І цілком логічно, що на території України має розвиватися і

розширюватися відповідна інфраструктура. «Зверніть увагу: Азербайджан у Європі займає ту нішу в постачаннях газу, яку втрачає Росія. З цим пов'язане досить негативне ставлення Москви до активного просування Азербайджану на європейському ринку. Щобільше, в Україні в перспективі є величезні транзитні можливості до Європи. Ми розуміємо, що зараз йдуть воєнні дії, і це не дає можливості реалізовувати багато проектів. Але такі зустрічі дають надію на те, що у майбутньому можливий певний формат – якщо не повного врегулювання, то хоча б консенсусу щодо конфлікту в Україні», – сподівається Р. Гусейнов (URL: <https://uatv.ua/uk/energetyka-zbroya-i-dyplomatiya-chomu-azerbajdzhan-ne-pospishaye-rozryvatu-zv-yazky-z-rosiyeu-ale-zblyzhuyetsya-z-ukrayinoyu/> - 2026. – 28.04).

З меншим оптимізмом коментує подію Ю. Богданов, консультант зі стратегічних комунікацій, публіцист. Він вважає, що Азербайджан не поспішатиме розривати відносини з Росією. Адже Азербайджан, як і Україна, так чи інакше перебуває під серйозною загрозою з боку Росії. Нині між Азербайджаном і Росією начебто немає прямого протистояння, але завжди потрібно розуміти, що, по-перше, є спільний кордон. А поки існує путінська Росія, існує і цей фактор загрози. По-друге, поки Путін живий і Росія залишається імперією, у неї будуть амбіції як на Південний Кавказ, де розташований Азербайджан, так і на Україну. Це те, що ми спостерігаємо останні 25 років. «Тому такі контакти – це як мінімум можливість звірити годинники, розуміючи складність становища обох країн. Особливо у випадку з Азербайджаном, який вимушено займає нейтральну позицію і намагається не сваритися з Росією далі певної межі», – переконаний Ю. Богданов.

На його думку, Азербайджан не буде різко розривати відносини з Росією, але поступово їх перевизначатиме. Водночас Росія все ще відіграє важливу роль як в експорті азербайджанської нафти, так і загалом на Південному Кавказі. «Так, вплив Росії вже суттєво скоротився, і цей процес, на мій погляд, незворотний. Але Азербайджан не поспішатиме з різкими кроками, бо його становище залишається вразливим, попри зростання впевненості. На відміну від України, у країн Південного Кавказу немає такої стійкої зовнішньої опори. Навіть за всіх складнощів, ні Польща, ні Словаччина, ні Румунія не є для України настільки проблемними партнерами, як, наприклад, Іран або Росія для Азербайджану», – наголосив Ю. Богданов.

Він вважає, що залежність від Росії і надалі знижуватиметься, але не варто очікувати різкого розриву. Принаймні доти, доки послаблення Росії не стане очевидно незворотним. Нам, звичайно, було б вигідно, щоб це відбувалося швидше, але Азербайджан не поспішатиме. «Разом з тим Україні цікаві енергетична інфраструктура, видобуток ресурсів, інвестиції. В Азербайджану є нафтові доходи і можливості для вкладень. Азербайджану, своєю чергою, цікавий вихід на європейські ринки. Також Україні цікаві ринки озброєнь, технологій і продовольства», – підкреслив експерт.

Своєю чергою І. Айзенберг, професор Манхеттенського університету, відзначає важливість того, що Україна вибудовує стосунки з Азербайджаном, адже це дуже важливо. «Для Путіна, думаю, особливо візит Зеленського до Азербайджану – це свого роду ляпас. Тому що Азербайджан, який Росія вважала частиною своєї сфери впливу, можна сказати, вже вийшов з-під цього впливу», – зауважив І. Айзенберг (URL: <https://uatv.ua/uk/energetyka-zbroya-i-dyplomatiya-chomu-azerbajdzhan-ne-pospishaye-rozryvaty-zv-yazky-z-rosiyeyu-ale-zblyzhuyetsya-z-ukrayinoyu/> - 2026. – 28.04).

Він упевнений, що на пострадянському просторі відбувається витіснення Росії, і цей процес прискорився у зв'язку з війною. Такі країни, як Вірменія та Азербайджан явно прагнуть вийти з-під російського впливу.

На думку професора, Росія прагнула зберігати конфлікт між Азербайджаном і Вірменією якомога довше, бо це давало змогу тримати обидві країни у сфері свого впливу. Однак нині конфлікт врегульовано, і обидві країни прагнуть вийти з-під російського впливу. У випадку з Азербайджаном ситуація додатково загострилася після того, як Росія збила азербайджанський пасажирський літак. «Аналогічні процеси відбуватимуться і в країнах Центральної Азії. Наприклад, Казахстан, який є однією з найбільш економічно розвинених колишніх радянських республік регіону, прагне вибудовувати відносини з Китаєм та Заходом. Таким чином, вплив Росії на пострадянському просторі скорочується і, очевидно, надалі зменшуватиметься», – сподівається І. Айзенберг.

Загалом, на думку експертів, відносини України та Азербайджану можна характеризувати як прагматичні й дружні. Щодо переговорів з Росією, то без участі В. Путіна вони можливі. Проте переговори за його участю вкрай малоймовірні. Він не збирається особисто брати в них участь, оскільки для нього це пов'язано з визнанням суб'єктності України та її керівництва. Щоправда, в перспективі все можливо.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Анталійський дипломатичний форум-2026 в оцінках політиків, дипломатів, експертів

Анталійський дипломатичний форум (Antalya Diplomacy Forum, ADF) став однією з ключових платформ для обговорення викликів міжнародної політики у 2026 р. У сучасному світі, що переживає період геополітичної нестабільності, зростання регіональних конфліктів і трансформацію глобального порядку, такі майданчики набувають особливого значення. Форум об'єднав політиків, дипломатів, експертів та представників міжнародних організацій з метою пошуку спільних підходів до вирішення криз і формування нової архітектури безпеки.

ADF є відносно новим, але вже впливовим явищем у системі сучасних міжнародних відносин, яке відображає глибинні трансформації дипломатії початку XXI ст. Поява форуму не була випадковою, а стала результатом поєднання історичних, геополітичних та інституційних чинників, що формувалися протягом тривалого часу. Витоки створення аналогічних міжнародних майданчиків слід шукати ще в період після завершення Холодної війни, коли світова система зазнала докорінних змін. Перехід від біполярної моделі до складної багатополлярності супроводжувався появою нових центрів сили, зростанням ролі регіональних акторів та ускладненням механізмів глобального управління. У згаданих умовах традиційні інститути, зокрема Організація Об'єднаних Націй, хоча й залишалися ключовими, дедалі частіше стикалася з обмеженнями у швидкому та ефективному реагуванні на нові виклики (URL: <https://antalyadf.org/en/adf-english/>).

Саме в такому контексті виникла потреба у створенні додаткових, більш гнучких платформ для діалогу, які могли б доповнювати класичну дипломатію. Однією з країн, що активно скористалася цією можливістю, стала Туреччина. Починаючи з 2010-х років, вона послідовно зміцнювала свої позиції як регіонального лідера, використовуючи концепцію «мосту» між Сходом і Заходом. Значну роль у цьому відіграло членство Анкари в НАТО та її активна участь у міжнародних безпекових і політичних процесах (URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_234567.htm). Безпосереднім поштовхом до інституціоналізації форуму стала ескалація численних міжнародних криз на початку 2020-х років. Зокрема, російсько-українська війна перетворилася на один із ключових факторів, що продемонстрував обмеженість наявних форматів переговорів і водночас підкреслив потребу в нових майданчиках для неформального обговорення складних питань. Паралельно загострювалися конфлікти на Близькому Сході, зростала конкуренція між великими державами, посилювалися економічні та енергетичні кризи.

Результати перших ADF на початку 2020-х років швидко засвідчили затребуваність такого формату. Анталія, як туристичний і логістично зручний центр, перетворилася на місце зустрічі політичних лідерів, дипломатів, експертів і представників міжнародних організацій. Особливістю цього формату стала його відносна гнучкість: учасники отримали можливість вести відверті дискусії поза рамками жорсткого дипломатичного протоколу, що сприяло більш глибокому обміну позиціями.

З часом форум еволюціонував від регіональної ініціативи до глобальної платформи, що відображає ширші тенденції трансформації міжнародної дипломатії. Якщо раніше ключові рішення ухвалювалися переважно в межах закритих міждержавних переговорів, то нині дедалі більшого значення набувають відкриті дискусійні формати із залученням експертного середовища та громадянського суспільства. Саме цю тенденцію яскраво ілюструє розвиток ADF. Через це форум перетворився на своєрідний

індикатор переходу до менш заформалізованої, багаторівневої дипломатії, де разом із державами важливу роль відіграють інші актори, а діалог дедалі частіше виходить за межі традиційних інституцій.

Сучасний міжнародний порядок, у межах якого проходив Анталійський дипломатичний форум 2026 р., характеризується високим рівнем нестабільності та багатовимірністю кризових явищ. Ідеться не лише про окремі конфлікти, а про системну трансформацію глобальної політики, де традиційні механізми стримування та співпраці дедалі частіше виявляються недостатніми.

Однією з ключових криз залишається російсько-українська війна, яка істотно вплинула на архітектуру європейської безпеки. Повномасштабна фаза конфлікту призвела до переосмислення ролі військових союзів, насамперед НАТО, а також активізувала процеси мілітаризації й перегляду оборонних стратегій у багатьох державах. Водночас ця війна спричинила енергетичну та продовольчу кризу, що вийшла далеко за межі регіону і стала глобальним викликом.

Не менш важливим елементом сучасної політичної ситуації є нестабільність на Близькому Сході. Конфлікти в Сирії, напруження навколо Ірану, а також періодичні загострення ізраїльсько-палестинського протистояння створюють постійні ризики ескалації. У цьому контексті Туреччина відіграє особливу роль як регіональний актор, що одночасно залучений до кількох напрямів безпекової політики та виступає посередником у переговорах.

Глобальний вимір кризовості посилюється конкуренцією між великими державами, насамперед між США та Китаєм. Їхнє суперництво виходить за кордони економіки й торгівлі, охоплюючи технологічну сферу, безпекову політику та ідеологічні моделі розвитку. Це створює ризики фрагментації світової системи і формування нових центрів впливу, що ускладнює можливості для глобального консенсусу.

Окремо треба відзначити кризу ефективності міжнародних інституцій, насамперед Організації Об'єднаних Націй. Попри збереження формальної ролі ключового майданчика для глобального діалогу, ООН дедалі частіше стикається з політичними блокуваннями та нездатністю оперативно реагувати на конфлікти. Це підштовхує держави до пошуку альтернативних форматів взаємодії, серед яких важливе місце посідають неформальні форуми, зокрема Анталійський.

Крім безпекових викликів, істотний вплив на міжнародну політику мають економічні кризи. Наслідки пандемії COVID-19, інфляційні процеси, порушення глобальних ланцюгів постачання та енергетичні потрясіння спричинили зростання соціальної напруженості в багатьох країнах. Це, у свою чергу, впливає на внутрішню політику держав та їхню зовнішньополітичну поведінку, посилюючи тенденції до протекціонізму й економічного націоналізму. Не менш значущим є і кліматичний вимір криз.

Зміни клімату, дефіцит ресурсів та екологічні катастрофи поступово переходять із категорії довгострокових загроз у площину актуальних політичних проблем. Вони провокують нові зони напруженості у конкурентній боротьбі за доступ до води й енергоресурсів, а також стимулюють міграційні процеси, що створюють додаткове навантаження на міжнародну систему.

Анталійський форум 2026 р. став безпрецедентним за рівнем представництва, зібравши під одним дахом понад 20 глав держав, 70 міністрів закордонних справ і керівників провідних міжнародних інституцій. Проте головна цінність заходу полягала не в кількості прапорів, а в готовності лідерів виходити за межі офіційних пресрелізів. Туреччина, як країна-господар, майстерно використала свою роль «модератора світів», запросивши до столу опонентів, чий прямі контакти в інших умовах були б неможливими.

Значна увага була зосереджена на виступі Президента Туреччини Р. Т. Ердогана. У своїй промові він прямо заявив, що «світ 2026 року – це вже не глобальне село, а роз'єднані фортеці», і закликав до створення «Анталійського пакту інклюзивності». Головна теза турецького лідера полягала у переході від системи домінування п'яти постійних членів Радбезу ООН до механізму регіональних гарантів безпеки. У відповідь на кризу в Чорноморському регіоні та на Близькому Сході Р. Т. Ердоган запропонував розширити мандат локальних морських патрулів, що фактично стало черговим кроком до легітимізації Туреччини як головного «арбітра» на перетині Сходу та Заходу (URL: <https://www.yenisafak.com/ru/news/44579>).

Візит високого представника ЄС Ж. Борреля до Анталії став трансляцією концепту «стратегічної автономії», що станом на 2026 р. остаточно трансформувався у повноцінну воєнно-політичну доктрину. У відповідь на виклики фрагментації безпеки Ж. Боррель акцентував увагу на необхідності створення «Європейського щита стійкості». «Ми більше не можемо дозволити собі розкіш бути лише економічним союзом. Анталія показує, що якщо Європа не братиме участі у формуванні нової архітектури безпеки тут і зараз, її кордони будуть окреслені іншими», – зазначив політик (URL: https://lb.ua/world/2026/03/19/727768_frantsuzka_strategichna.html). Головним рішенням з боку Євросоюзу стала ініціатива спільного виробництва засобів ППО та РЕБ спільно з турецькими партнерами, що ознаменувало сенсаційне зближення у військово-промисловій сфері.

Особливий резонанс викликав виступ міністра закордонних справ Саудівської Аравії принца Фейсала бін Фархана Аль Сауда. У відповідь на енергетичну кризу та ризики навколо Ормузької протоки, Ер-Ріяд запропонував концепцію «Енергетичного нейтралітету». Суть рішення – виведення критичної енергетичної інфраструктури з-під дії двосторонніх санкцій. Це викликало бурхливу дискусію, адже фактично пропонувало нову модель глобальної солідарності в обмін на стабільність цін (URL:

<https://www.aa.com.tr/ru/политика/участники-adf2026-рассмотрели-вопросы-диверсификации-энергетических-рынков/3189124>). Бразильська делегація, своєю чергою, зосередилася на «кліматичній дипломатії як інструменті запобігання війнам». Їхня теза проста: ресурси, що витрачаються на мілітаризацію через територіальні суперечки, мають бути переспрямовані у фонд відновлення екосистем, інакше дефіцит води та їжі спровокує нову хвилю міграційних колапсів до 2030 р.

Представники України працювали на ADF-2026 у режимі «дипломатичного штурму». Ключовим меседжем стала не лише вимога деокупації, а презентація «Чорноморської ініціативи безпеки 2.0». Україна запропонувала створити постійно діючий координаційний штаб в Анталії для моніторингу навігації та запобігання техногенним катастрофам у регіоні. «Мета полягає у встановленні керівних принципів судноплавства та здійсненні моніторингу – як у повітрі й на воді, так і щодо об’єктів критичної інфраструктури чи будь-яких ворожих дій у акваторії Чорного моря», – зазначив Прем’єр-міністр Болгарії А. Гюров, підтримуючи ідею морського координаційного центру. Крім його країни, це рішення підтримали також представники Румунії, що створило новий регіональний кластер усередині Форуму (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/04/10/7235151/>).

Окрему увагу дипломатичних кіл привернула участь в ADF представницької кримськотатарської делегації на чолі з М. Джемільєвим та Р. Чубаровим. Це дало змогу актуалізувати питання деокупації Криму в межах діалогу з турецькою стороною та іншими міжнародними партнерами. Присутність лідерів кримськотатарського народу на такому майданчику, як Анталійський форум, стає стратегічно важливою для просування українського порядку денного серед мусульманських країн Азії, Африки та Близького Сходу. Це дає можливість Україні застосувати формат ADF-talks не лише для публічного інтерв’ю, а й для утвердження своєї нової ролі як надійного безпекового партнера, здатного впливати на стабільність далеко за межами Чорноморського регіону.

Під час роботи Анталійського форуму вперше значна увага була приділена обговоренню діяльності технологічних гігантів. Представники Microsoft та OpenAI, присутні на рівні «цифрових послів», дискутували з дипломатами про Конвенцію щодо використання штучного інтелекту у військовій сфері. Основним рішенням цього треку стало створення робочої групи з «цифрового суверенітету», яка має напрацювати правила гри для запобігання кібервійнам, що здатні паралізувати цілі континенти швидше за конвенційну зброю. «Ми стоїмо перед вибором: або ми створимо “цифрові гальма” сьогодні, або завтра швидкість розгортання кіберконфліктів зробить людський чинник лише статистом у глобальній катастрофі», – зазначив один із представників OpenAI під час закритої панелі (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/04/10/7235151/>).

Загалом у результаті обговорень на ADF було окреслено три магістральні рішення, що увійшли до підсумкового (хоч і неформального) комюніке:

- Регіоналізація відповідальності: Велика Британія й Туреччина домовилися про старт консультацій щодо «Поясу стабільності» у Східному Середземномор'ї.
- Продовольчий коридор 2.0: перехід від тимчасових угод до постійного міжнародного хабу під егідою ООН та Туреччини.
- Фінансовий демпфер: Саудівська Аравія та Катар виявили готовність виступити донорами для фонду стабілізації країн, що найбільше постраждали від розриву логістичних ланцюжків.

Проведення ADF-2026 викликало значний резонанс у політичних, дипломатичних та експертних колах, які оцінили участь України в цьому заході як використання авторитетного майданчика для розгортання інтенсивного «дипломатичного наступу». Підбиваючи підсумки заходу, міністр закордонних справ України А. Сибіга дав високу оцінку рівню організації форуму, назвавши його «флагманською подією турецької дипломатії». Особливу увагу він звернув на «вражаючий масштаб» представництва – понад 20 світових лідерів та делегації зі 150 країн – що дало змогу Києву вийти за межі традиційних альянсів і налагодити прямий діалог із державами Глобального Півдня: Азії, Африки та Латинської Америки (URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1160235.html>).

Оцінюючи результати форуму, міністр закордонних справ Туреччини Х. Фідан підкреслив, що захід став точкою збігу інтересів різних геополітичних полюсів. Він охарактеризував роботу п'ятого за рахунком форуму як «інтенсивну, змістовну та продуктивну», зазначивши, що Анталія вкотре підтвердила свій статус глобального центру тяжіння для дипломатії. За словами турецького міністра, ключовим досягненням стала реалізація широкої програми, яка дала можливість лідерам і експертам від Азіатсько-Тихоокеанського регіону до Латинської Америки обмінятися думками на одній платформі. Х. Фідан особливо відзначив ефективність «дипломатії прямої дії», вказавши на результативність зустрічей Президента Р. Т. Ердогана й чотиристоронні переговори за участю Саудівської Аравії, Єгипту та Пакистану. «Ми визначили конкретні заходи для формування спільного бачення майбутнього регіону, зокрема щодо зміцнення миру та забезпечення свободи судноплавства», – резюмував високопосадовець, фактично підтверджуючи перехід ADF від формату дискусійного клубу до інструменту ухвалення стратегічних рішень (URL: <https://www.yenisafak.com/video-galeri/gundem/bakan-fidan-bolgedeki-musliman-ulkeler-kurtarici-bekledigi-surece-sorunlarin-cozulmez-4816597>).

На переконання провідних політологів, дискусії на полях форуму – зокрема акцентована позиція Президента Казахстану К.-Ж. Токаєва – наочно ілюструють стрімке зростання ролі «середніх держав» (middle powers) у

підтримці глобальної стабільності. Це дало новий поштовх експертним дебатам щодо формування багатопольярного світу, де регіональні лідери перебирають на себе функції архітекторів безпеки в умовах кризи традиційних центрів сили (URL: <https://www.inform.kz/ru/srednie-derzhavi-standoviyatsya-oporoy-globalnoy-stabilnosti-eksperti-o-povestke-adf-2026-779c93>).

Підсумовуючи результати ADF 2026 р., можна констатувати, що форум підтвердив свою роль як важливого неформального майданчика для створення нових підходів до глобальної політики в умовах зростаючої нестабільності. Його значення полягає не стільки у прийнятті формальних рішень, скільки у формуванні середовища для узгодження позицій, тестування ініціатив і налагодження контактів між акторами, які в інших умовах мають обмежені можливості для прямого діалогу.

Участь лідерів кримськотатарського народу стала потужним інструментом «м'якої сили» України. Це дало змогу не просто актуалізувати питання територіальної цілісності, а інтегрувати кримську тематику в ідентифікаційне та релігійне поле мусульманського світу. Таким чином, гуманітарний фактор був успішно конвертований у політичну підтримку з боку нових регіональних партнерів.

Загалом результати форуму свідчать про поступовий перехід до більш регіоналізованої моделі міжнародної безпеки, де ключову роль відіграють середні держави та регіональні коаліції. У цьому контексті Туреччина зміцнює свої позиції як посередника, тоді як Україна поступово утверджується як активний учасник формування нової безпекової архітектури.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Підсумки 2025 р. та пріоритети розвитку: відбулася сесія Загальних зборів НАН України

Сесія Загальних зборів Національної академії наук України відбулася 23 квітня 2026 р., під час якої підбили підсумки діяльності академії за 2025 р. та визначили ключові напрями її подальшої роботи.

Перед початком засідання керівництво НАН України разом з учасниками сесії вшанувало пам'ять багаторічного президента академії академіка Б. Патона. Квіти поклали до його погруддя на вулиці Богдана Хмельницького та у Великому конференц-залі НАН України.

Сесію відкрив президент НАН України академік А. Загородній. У вступному слові він наголосив, що останні роки стали для академії серйозним випробуванням: повномасштабна війна, втрати, руйнування інфраструктури, складні умови для роботи науковців. Водночас, попри ці виклики, дослідження не зупинялися, а їх результати дедалі більше знаходять

практичне застосування – у сфері оборони, енергетики, відновлення країни. За його словами, змінився і сам запит до науки: від неї очікують не лише фундаментальних знань, а конкретних рішень для держави. Президент НАН України також відзначив, що 2025 р. був важливим для внутрішнього розвитку академії – відбулися вибори до її складу та керівних органів, оновлено Президію. Окремо він подякував українським військовим, які дають можливість науковцям продовжувати свою роботу навіть у таких умовах.

Привітання учасникам Загальних зборів від Офісу Президента України виголосила завідувачка відділу освіти та науки Головного управління внутрішньої та гуманітарної політики Директорату з питань внутрішньої та гуманітарної політики Офісу Президента України С. Кретович. Вона наголосила, що українська наука навіть у воєнних умовах дає практичний результат для оборони, енергетики, медицини та відновлення країни, водночас зберігаючи фундаментальні дослідження, підтримуючи молодих учених і розвиваючи міжнародну співпрацю. Вона також підкреслила, що держава високо цінує внесок НАН України у наближення перемоги та післявоєнне відновлення.

Далі учасникам сесії представили звітну доповідь «Академія в час випробувань: підсумки 2025 р. та пріоритети розвитку». Президент НАН України академік НАН України А. Загородній окреслив ключові результати роботи академії за рік і визначив завдання на найближчу перспективу.

Він розповів про дослідження для сектору безпеки і оборони, які виконуються, зокрема, в рамках цільової програми оборонних досліджень: розробках у сфері безпілотних систем, штучного інтелекту, нових матеріалів, засобів захисту та військової медицини. Паралельно науковці працюють над рішеннями для енергетики, відновлення інфраструктури, екологічної безпеки та аграрного сектору. Водночас він відзначив результати фундаментальних досліджень – у фізико-математичних, технічних, природничих і соціогуманітарних науках, які інтегровані у міжнародні проєкти.

Разом із результатами очільник академії звернув увагу і на проблемні питання, які потребують системних рішень. Ідеться про обмежене фінансування, яке здебільшого покриває лише поточні витрати, зношену інфраструктуру і потребу в її модернізації, наслідки руйнувань енергетичних і комунальних мереж, а також складну кадрову ситуацію – насамперед скорочення кількості молодих науковців.

Говорячи про основні напрями подальшої діяльності академії, він наголосив на необхідності зосереджувати ресурси на сферах, критично важливих для держави: обороноздатності, енергонезалежності, нових матеріалах, цифрових технологіях, медицині та екологічній безпеці. Водночас він підкреслив важливість швидшого впровадження наукових результатів, тіснішої взаємодії з державою, бізнесом і громадами,

модернізації інфраструктури, підтримки молодих учених, розвитку міжнародної співпраці та відкритості академії до суспільства.

В обговоренні звітної доповіді президента НАН України виступили: директор Інституту проблем безпеки АЕС НАН України академік НАН України А. Носовський, заступник Головнокомандувача Збройних сил України бригадний генерал А. Лебеденко, заступник генерального директора з розвитку АТ «Укроборонпром» О. Гуляк, академік-секретар Відділення хімії НАН України академік НАН України П. Стрижак, заступник міністра освіти і науки України кандидат фізико-математичних наук Д. Курбатов, ректор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна доктор юридичних наук Т. Кагановська, президент Національної академії медичних наук України академік НАН України та НАМН України В. Лазоришинець, радник ректора Івано-Франківського національного технічного університету нафти й газу академік НАН України Є. Крижанівський, директор Інституту інформаційних технологій та систем НАН України кандидат технічних наук О. Волков, директор Інституту демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України академік НАН України Е. Лібанова, голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України З. Назарчук, академік-секретар Відділення енергетики та енергетичних технологій НАН України академік НАН України А. Русанов, директор Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України академік НАН України В. Туркевич, завідувач відділу Інституту гідробіології НАН України член-кореспондент НАН України Д. Гудков, заступник генерального директора з наукової діяльності ТОВ «Укрінсталькон ім. В. М. Шимановського» доктор технічних наук В. Гордєєв, директор Інституту української мови НАН України доктор філологічних наук П. Гриценко, заступник директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України доктор історичних наук Ю. Ніколаєць.

У виступах учасників обговорення основну увагу було зосереджено на питаннях, що безпосередньо визначають роль науки в умовах війни та відновлення країни: наукове забезпечення сектору безпеки і оборони, розвиток оборонних технологій і співпраця з промисловістю, стійкість енергетичної системи, ядерна та техногенна безпека, демографічні процеси і соціальна стійкість. Окрему увагу приділено взаємодії академії з університетами, бізнесом і державними структурами, а також впровадженню наукових результатів у виробництво і практику державного управління.

За підсумками обговорення Загальні збори НАН України затвердили Звіт про діяльність академії у 2025 р., ухваливши відповідну постанову.

Важливою частиною сесії стало відзначення науковців. Найвищу нагороду НАН України – Золоту медаль імені В. І. Вернадського – за підсумками конкурсу 2025 р. присуджено академіку НАН України М. Жулинському та іноземному члену НАН України М. Павлишину за

визначний внесок у розвиток українського літературознавства та його утвердження у світі. Також вручено премії імені видатних учених України за найкращі наукові роботи 2025 р. Лауреатів Премії НАН України «За популяризацію науки» відзначено за проекти, які відкривають науку для суспільства та підсилюють її присутність у публічному просторі.

Підсумовуючи роботу сесії, президент НАН України А. Загородній відзначив, що обговорення підтвердило: попри всі виклики, наукові установи академії зберігають високий рівень досліджень і продовжують працювати результативно. Водночас перед НАН України стоїть низка важливих завдань, які потребують консолідації зусиль. Він подякував учасникам за відверту і змістовну дискусію, наголосивши, що висловлені під час сесії пропозиції та зауваження буде враховано в подальшій роботі Президії академії (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 23.04*).

Звернення президента Національної академії наук України академіка А. Загороднього до 40-х роковин Чорнобильської трагедії

Цими квітневими днями виповнюється 40 років від дня аварії на Чорнобильській АЕС – однієї з найбільших та найтяжчих за своїми наслідками техногенних та екологічних катастроф в історії людства. Чорнобиль став гірким уроком того, що «мирний атом» не пробачає недбалості та не дає права на жодну помилку. Здавалося б, приручений і покірний, він вийшов з-під влади людини, забравши величезну кількість життів та завдавши неймовірних збитків довкіллю на десятиріччя вперед.

Сьогодні ми згадуємо ті трагічні події та вшановуємо пам'ять сотень тисяч героїчних ліквідаторів, які ціною власного життя і здоров'я зупинили поширення радіації, врятувавши майбутнє прийдешніх поколінь.

Від перших днів аварії разом із пожежниками, військовими, інженерами, медиками і багатьма іншими працювали науковці Національної академії наук України (тоді – Академії наук УРСР). Вже на початку травня був створений Штаб АН УРСР у зоні відчуження, діяли експедиції і оперативні групи, були створені комісії, які розробляли заходи щодо забезпечення захисту населення, очищення вод, розв'язання медичних проблем, картографування радіаційно забруднених територій, комп'ютерного моделювання поширення радіації. Практично всі роботи в зоні аварії потребували наукового супроводу.

Загалом у вирішенні проблем, пов'язаних із ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, в різні роки взяли участь понад 2 тис. співробітників 42-х наукових установ і організацій НАН України. І сьогодні, оглядаючись на 40 років назад, з упевненістю можна сказати, що масштаби лиха, яке сталося 1986 р., були істотно зменшені завдяки зусиллям

українських учених. Навіть сьогодні – через чотири десятиліття науковці академії вивчають наслідки цієї фатальної аварії та працюють над їх подоланням.

Ми думали, що жах чорнобильської катастрофи залишився у минулому і ніколи не повториться, а страшний урок засвоєний. Однак російська окупація Чорнобильської зони на початку повномасштабного збройного вторгнення, захоплення Запорізької АЕС, а також пошкодження внаслідок дронавої атаки Нового безпечного конфайнменту над зруйнованим унаслідок аварії четвертим енергоблоком Чорнобильської АЕС на початку 2025 р. знову ставлять під загрозу безпеку всього континенту та відкривають для світу нове страшне явище – ядерний тероризм.

Упевнений, 40-ві роковини Чорнобильської катастрофи є сигналом світовій спільноті зробити все можливе, щоб таке лихо на Землі ніколи не повторилося і атомна енергетика була безпечною.

Сьогодні ми з великою вдячністю і глибокою пошаною схиляємо голови перед героями-ліквідаторами. Захоплюємося їхньою мужністю і самопожертвою. Світла пам'ять усім, чий життя забрала техногенна катастрофа.

Щиро бажаю кожному з нас якомога менше відчувати наслідки аварії на ЧАЕС і щоб події далекого 1986 р. ніколи не повторилися. Здоров'я всім, миру та безпечного неба!

Президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)* – 2026. – 26.04.)

Нагороджено лауреатів Золотої медалі імені В. І. Вернадського Національної академії наук України за підсумками конкурсу 2025 р.

За традицією, на черговій звітній сесії Загальних зборів Національної академії наук України 23 квітня 2026 р. нагороджено переможців конкурсу на найвищу відзнаку академії – Золоту медаль імені В. І. Вернадського.

Нагадаємо, на честь першого президента Української академії наук (нині Національна академія наук України), видатного вченого академіка В. І. Вернадського, а також з нагоди свого 85-річчя НАН України заснувала найвищу нагороду академії – Золоту медаль імені В. І. Вернадського. Нею відзначають учених за видатні досягнення у галузі природничих, технічних і соціогуманітарних наук. Щорічно до дня народження академіка В. І. Вернадського (12 березня) присуджуються дві золоті медалі – одна українському й одна іноземному науковцеві.

Як ми вже повідомляли, за підсумками конкурсу 2025 р. ці відзнаки було присуджено академіку НАН України М. Жулинському й іноземному

члену НАН України М. Павлишину (Австралія) – за визначний внесок у розвиток українського літературознавства та його утвердження за кордоном.

Президент НАН України академік НАН України А. Загородній від імені всіх учасників сесії Загальних зборів академії привітав лауреатів із цією почесною нагородою, побажав їм подальших творчих успіхів і вручив медалі й дипломи.

Далі лауреати виступили з науковими доповідями.

Спершу слово для виступу було надано академіку НАН України М. Жулинському.

– Шановне академічне товариство! Висока честь для мене виступити сьогодні перед вами зі словами вдячності за присудження мені Золотої медалі імені В. І. Вернадського НАН України. І подумати вголос, чому саме нині, в жорстокі часи екзистенціального випробування країни і народу, мені – гуманітарію, літературознавцю і моєму австралійському колезі, також літературознавцю М. Павлишину, судилося отримати найвищу відзнаку Національної академії наук України.

Гадаю, саме тому, що президент НАН України і Президія НАН України, які ухвалювали це рішення, прагнули цим відзначенням гуманітаріїв наголосити на тому, що гуманітарний потенціал України, передусім української культури, науки і освіти, літератури і мистецтва, відіграв і продовжує відігравати важливу роль в успішному, попри серйозні помилки в державному будівництві та катастрофічні втрати людського капіталу, протистоянні злу, яким є російський агресивний тоталітаризм.

І коли ми в такі складні для України часи говоримо про помилки в державному будівництві, то однією з них була недостатня, вірніше непослідовна і несистемна державна гуманітарна політика. І як тут не згадати нещадно болісний присуд, який на початку 1990-х висловила Ліна Костенко: «Покотили Україну до прірви». Щоб не впасти в цю прірву, тобто, щоб не втратити головного – відновленої державності, Ліна Костенко в ті часи запропонувала не тільки здійснити глибокий самоаналіз, тобто об'єктивно оцінити ситуацію, в якій перебуває молода держава з тисячолітньою історією, але й подати світові невикривлену інформацію про себе, про Україну.

Слід згадати про присвоєння звання Почесного доктора НАН України видатній українській поетесі Ліні Костенко, яка нині є беззаперечним загальнонаціональним моральним авторитетом, є також свідченням акцентації Національною академією наук на необхідності переосмислення гуманітарної політики України на сучасному етапі. І наша академія має повне право порушувати це питання перед владою, оскільки академічні вчені вже в перші ж роки незалежності брали участь у розробленні концепцій гуманітарного розвитку України. А скільки їх було підготовлено і передано чи не кожному Президенту України, Верховній Раді, уряду, але жодна з цих концепцій не була розглянута і не прийнята до реалізації.

Згадаю бодай про одну, далеко не останню, Концепцію розвитку гуманітарної сфери, розроблену за домінантною участю учених академічних установ на виконання Указу Президента України від 21 січня 2000 р. Ця концепція була розглянута і схвалена Президією Національної академії наук і передана до Адміністрації Президента. Але не була схвалена. І, гадаєте, чому? Перекоаний, тому, що перший розділ концепції мав назву «Ідеологія державотворення». Автори цього розділу, як і цілої концепції, обґрунтували, що відсутність цілеспрямованої державної ідеологічної політики призвела до дезорієнтації українського суспільства, тому назрілою і, головне, необхідною стала потреба вироблення системи ціннісних орієнтацій, ядром якої була визначена ідея національно-державного будівництва, формування українського суспільства як «суцільного культурного організму» (І. Франко).

По суті, ця Концепція розвитку гуманітарної сфери України, як, до речі, і остання, розроблена в перші роки повномасштабного вторгнення Росії в Україну Національною академією наук під керівництвом віцепрезидента НАН України С. Пирожкова під назвою «Концепція розвитку гуманітарної сфери в період воєнного стану і повоєнного відновлення» якраз подавалася на оптимальній єдності людиноцентричної, націоцентричної і державоцентричної моделей суспільно-політичного розвитку. До речі, четвертий розділ цієї академічної концепції, яка, повторюю, виконувалася протягом перших двох років війни, має назву: «Розвиток духовно-культурного і світоглядного потенціалу людини: мова, література та мистецтво».

Пам'ятаємо: в перший же день повномасштабного вторгнення Путін визначив цілі агресії: «демілітаризація» і «денацифікація» України. Жодної із цих цілей агресор не досяг. Навпаки, сьогодні Україна має чи не найпотужнішу боєздатну армію у Європі, оборонну індустрію, яка динамічно розвивається, та консолідоване суспільство з високим патріотичним потенціалом.

У тому, що Україна стає ключовим учасником гарантування безпеки Європи, оскільки є нині одним із світових лідерів у сфері безпілотної війни, значущу роль відіграла й Національна академія наук. Відомо, що підготовлені експертами НАН України на замовлення Ради національної безпеки і оборони України, до складу якої входить президент НАН України А. Загородній, науково-аналітичні матеріали з питань забезпечення національної безпеки та оборони в економічній, науково-технологічній, соціогуманітарній та інших сферах, були ефективно використані з метою зміцнення національної стійкості в умовах війни. Академічні вчені запропонували ряд інноваційних рішень у сфері військових технологій – від безпілотних літальних апаратів, нових типів ракет, роботизованих систем до радіоелектронної боротьби, кібербезпеки та безпеки інтелектуальних систем, що значною мірою забезпечило Україні стратегічну перевагу.

Роздумуючи над майбутньою Українською академією наук, її перший президент В. Вернадський наголосив на пріоритеті україноцентричної моделі розвитку української академічної науки: «Важливо створити сильний центр наукових досліджень українського народу, його історії, його мови, природи України».

Тому я хочу завершити свій виступ словами фундатора нашої академії, чие ім'я носить ця найвища відзнака НАН України – Золота медаль. Ці слова, які, переконаний, ми всі й сьогодні поділяємо, напише В.Вернадський наприкінці свого життя: «Я вірю у велике майбутнє України і Української академії наук...». Слава Україні!

Далі іноземний член НАН України, професор М. Павлишин виголосив доповідь «Розвиток україністики та наукова діяльність українців в Австралії»:

– Високоповажний пане президенте Національної академії наук України, вельмишановні члени та члени-кореспонденти Національної академії наук України, вельмишановні пані і панове!

Мені припала сьогодні велика честь отримати Золоту медаль імені В. І. Вернадського. Я високо ціную цей знак визнання. Вважаю його жестом схвалення діяльності українців за межами України. Тому пропоную розповісти про розвиток наукової діяльності українських учених, зокрема й українців, у найзнайомішій мені країні – Австралії.

Матеріал вкладається досить природно в три періоди: 1950-ті – 1960-ті рр., коли центром тяжіння для новоприбулих учених було Наукове товариство ім. Шевченка; 1970-ті – 2000-ні, період творення й діяльності українознавчих програм у двох австралійських університетах – імені Монаша та імені Макворі; та сучасний етап, коли утверджується україністика в Мельбурнському університеті.

У 1970-х роках розвинулася нова ділянка української наукової діяльності в Австралії. У контексті Холодної війни зорганізована українська діаспора, головно у США й Канаді, занепокоїлася русоцентризмом західної славістики та інших галузей науки про Схід Європи та Радянський Союз – і паралельною відсутністю уваги до України. Кампанії для збору фондів на забезпечення української присутності в університетах країн Заходу привели до створення Українського наукового інституту Гарвардського університету в 1973 р. і Канадського інституту українських студій у 1976-му. Австралія не стояла осторонь від цього руху. Мовознавець Я. Рудницький, професор славістики Манітобського університету в Канаді, відвідуючи Австралію в 1970-х роках, пропагував думку створення кафедри українознавства в одному з австралійських університетів. Він знайшов альянта в особі І. Марвана, голови славістики в Університеті імені Монаша. Серед громадських діячів Я. Рудницький надихнув редактора сіднейського тижневика «Вільна думка», який разом з однопумцями створив Фундацію українознавчих студій Австралії. ФУСА уфундувала в Університеті імені Макворі, що в Сіднеї,

Центр українських студій, де з 1984 р. викладалися курси з української мови та культури. Центр очолювала Н. Пазуняк, мовознавиця зі США, а згодом літературознавиця Г. Кошарська.

Роком раніше запрацювала українська програма в Університеті імені Монаша. Ї. Марван забезпечився підтримкою голови Української центральної шкільної ради Австралії Т. Сліпецької та голови Української громади штату Вікторія (УГВ) С. Лисенка. Концепцію структури та фінансування програми представив університету економіст М. Лаврінський, і 1982 р. УГВ контрактово зобов'язалася оплатити посаду викладача української мови та літератури, яким став я.

У спілкуванні з державними та університетськими інстанціями речники української громади послуговувалися переконливим у той час дискурсом багатокультурності, але українські програми в університетах імені Монаша та імені Макворі стали можливими завдяки сотням загалом невеликих донатів патріотичних громадян.

У перших десятиліттях їхнього існування на курсах у Монаші та Макворі навчалися керівники та вчителі українських суботніх шкіл, провідники організацій молоді, священники та майбутні члени проводів українських організацій. Розвиток обох центрів був аналогічний. Розгорнулися трирічні курси для матрикулянтів та початківців, згодом – магістратура та програма диплому PhD. Паралельно розгорталася й дослідна діяльність. Г. Кошарська і я мали схожі уявлення про літературознавчу тематику, відповідну нашому місцю й часу. Це була українська література й культура в Австралії, але передовсім – література сучасної України, творці якої, як відомо, були серед знакових особистостей дисидентського руху і, з кінця 1980-х, діячі відновлення державницьких стремлінь України.

У 1988 р. українська програма в Університеті імені Монаша отримала статус постійної. Із цього приводу її названо в честь поета й літературознавця М. Зерова.

На сьогодні традиція університетської україністики в Австралії продовжується, оновлюється і росте. Австралійська україністика зберігає відданість цілям, які вона мала спочатку: робити вклад у науку стосовно питань, актуальних для сучасної України; звертати увагу наукового та суспільного середовища на цю тематику; сприяти збереженню української ідентичності українців та людей українського походження на п'ятому континенті (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 24.04*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Невидимий орієнтир. Науковці академії створили геомагнітний «портрет» України

Життя на Землі не існувало б без Сонця. Проте воно, ймовірно, також не існувало б у нинішньому вигляді, якби від сонячного вітру нашу планету не захищало магнітне поле (його ще називають геомагнітним полем), яке виникло завдяки розплавленому металевому земному ядру. Цей невидимий «щит» перешкоджає постійному потоку заряджених частинок, що надходить від нашої зорі, прямо впливати на живі організми. А ще – допомагає багатьом тваринам орієнтуватись у просторі. Геомагнітне поле не є сталим: воно змінюється у часі та є різним у різних місцевостях. Тож людству конче потрібні не лише глобальні, а й деталізовані локальні моделі геомагнітного поля. Для території України таку модель побудували науковці Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України. Цей унікальний і надзвичайно важливий результат переконливо доводить, що фундаментальна наука дуже часто має відчутну практичну користь. Наприклад, власна локальна модель геомагнітного поля допоможе оцінювати стан довкілля, знаходити поклади корисних копалин і калібрувати навігаційні системи, а також стане у пригоді під час гуманітарного розмінування. Крім того, дослідження геофізиків академії підтверджують цікавий факт: за останні 125 років геомагнітне поле над територією України посилювалося, хоча загалом над планетою воно слабшає. Але це вже предмет майбутніх студій. Наразі ж пояснюємо, що вже зроблено і чому це науковий успіх світового рівня та стратегічної ваги.

Дослідження, про яке йдеться, розпочалося ще 1961 р. в лабораторії магніторозвідки Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України. Тоді нею керувала доктор геолого-мінералогічних наук, професор З. Крутиховська (1916–1986), відома науковиця і фундаторка української школи геомагнетизму. Нині ці дослідження продовжуються у відділі геомагнетизму (керівник – член-кореспондент НАН України М. Орлюк). Найсвіжіші публікації з цієї теми з'явилися зовсім нещодавно – торік. І за підсумками багаторічної роботи науковці академії запропонували технологію та створили модель геомагнітного поля території України.

Модель геомагнітного поля України – це серія цифрових карт модуля та компонент вектора індукції геомагнітного поля. Щоб створити її, автори спершу сформували цифрову базу даних – історичних і сучасних. Науковці скористалися цифровими даними для території нашої країни, накопиченими у глобальних моделях геомагнітного поля (Головному магнітному полі Землі – DGRF-IGRF; аномальному магнітному полі – WDMAM, EMAG2; узгодженій моделі сумарного поля – EMM), а також даними детальних магнітних спостережень, різномасштабних і різночасових наземних і аеромагнітних зйомок (у 1935–2015 рр.), абсолютних компонентних магнітних зйомок на рядових пунктах і пунктах вікового ходу (1935, 1950,

1969–1972, 2005, 2010, 2015–2016 рр.) та даними безперервного моніторингу магнітного поля у геомагнітних обсерваторіях «Київ», «Львів», «Одеса».

На основі цієї бази даних і власної оригінальної комплексної методики розрахунку компонент геомагнітного поля фахівці Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України вперше для території нашої країни побудували високоточні цифрові карти модуля вектору індукції геомагнітного поля (на мапах його позначено латинською літерою V) і його аномалій (V_a), а також силових (північної (V_X), східної (V_Y), горизонтальної (V_H)) і кутових (схилення (D) і нахилення (I)) компонент на середину 2024 р. Науковці інтегрували цифрові дані та моделі геомагнітного поля України у глобальну мережу INTERMAGNET і узгодили їх із глобальними й регіональними моделями магнітного поля Землі. У такий спосіб учені академії засвідчили, що вони є не просто користувачами вже наявних даних, а генерують нові знання, якими діляться з усім світом. Аналогічні наукові результати працюють на позитивний імідж Української держави на міжнародній арені, зокрема у міжнародній науковій спільноті. До того ж, розроблена в інституті технологія дає змогу розраховувати ретроспективні та прогнозні моделі геомагнітного поля для часового інтервалу 1900–2030 рр. Іншими словами, завдяки їй можна буде дізнатись, яким було магнітне поле у минулому і як воно змінюватиметься у короткостроковій перспективі.

Виконаний аналіз підвів авторів дослідження до висновку, що характеристикам геомагнітного поля на території України – модулеві вектора його індукції й усім його компонентам – властиві суттєві просторові та часові зміни. Наприклад, просторово модуль вектору індукції геомагнітного поля на середину 2024 р. змінюється в межах 47 900–57 400 нанотесла, північна компонента має діапазон 17 500–25 200 нанотесла, східна – -1800–7800 нанотесла, а вертикальна – 44 000–53 400 нанотесла. Магнітне схилення змінюється від -4° до 21° , а магнітне нахилення має діапазон від $62,1^\circ$ до $69,6^\circ$.

Що означають усі ці цифри?

Перше. Якщо говорити дуже загально і просто, то модуль вектора індукції геомагнітного поля – це сила геомагнітного поля у певній точці. Для різних регіонів України значення цього показника неоднакові, а отже, в якихось місцях (на Півночі, а також над теренами, багатими на поклади залізної руди) воно сильніше, а в інших (на Півдні) – слабше.

Друге. Північна, східна і вертикальна компоненти геомагнітного поля Землі на території України утворюють згаданий вище модуль і є, по суті, тривимірним описом того, з якою силою воно спрямоване на Північ, з якою силою воно відхиляється убік від цього напрямку і з якою силою його тягне донизу. Науковці академії розраховували кожен з цих сил для безлічі точок на мапі України і відтворили своєрідний геомагнітний «рельєф» нашої території. Знаючи значення всіх трьох показників у всіх обраних точках на

моделі, значно легше орієнтуватись у просторі. Адже, на відміну від GPS, магнітні орієнтири не залежать від супутникових сигналів.

Третє. Магнітне схилення – це кут між напрямком на географічну Північ і напрямком, що його показує магнітна стрілка компаса у певній точці (адже ці напрямки не збігаються), а магнітне нахилення – це кут входу геомагнітних ліній у поверхню планети. Знати магнітне схилення вкрай важливо, щоб правильно орієнтуватись у просторі й орієнтувати різноманітні прилади, транспорт і т. п. А також, наприклад, тваринам, що мігрують, адже їхній організм «оснащений» природним магнітним компасом, який не дає збитися на манівці по дорозі на зимівлю й назад. Магнітне нахилення потрібне, серед іншого, для вивчення будови земної кори і пошуку покладів корисних копалин. То про що ж говорять визначені діапазони значень цих двох показників для території України? Отримані значення для магнітного схилення свідчать про неоднорідність геомагнітного поля (наприклад, через магнітні аномалії), які, своєю чергою, зумовлюють відхилення компасу ліворуч чи праворуч відносно справжньої Півночі. Велике відхилення (а 21° – це досить значна цифра) може бути пов'язане із магнітними аномаліями, зокрема з наявністю порід, багатих на залізо. Значення для магнітного нахилення описують крутизну входження магнітних ліній у Землю. Залежність тут така: що ближче до Півночі, то більшим є кут, під яким магнітна сила «пірнає» у надра планети. На екваторі цей кут дорівнює нулю, тобто магнітна лінія простягається паралельно до поверхні планети, а на полюсах є максимальним, входячи у Землю під кутом 90° .

Що ж до аномалій, яких ми вже побіжно торкнулися, то це зони, де геомагнітне поле поводить незвично. Як з'ясували науковці Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України, для території України аномалії просторових змін силових компонент геомагнітного поля варіюють у межах 5000–12000 нанотесла, а аномалії кутових змін сягають 25° для схилення та $7,5^\circ$ – для нахилення. Тобто перші аномалії спричинені локальним посиленням геомагнітного поля – наприклад, над місцями, де залягають металеві руди. А другі, кутові аномалії, показують, наскільки можуть хибувати навігаційні прилади. Найбільші просторові зміни пов'язані, за словами дослідників, з областями регіональних і великих локальних інтенсивних магнітних аномалій, зокрема Одеської, Львівської та Чернігівської, південно-східного краю Курської та Криворізько-Кременчуцької ділянок. Саме там фіксуються або великі поклади корисних копалин, або сліди давніх тектонічних розломів. Крім того, різні значення характеристик геомагнітного поля можуть відповідати різним глибинам залягання і різному хімічному складу Українського кристалічного щита – геологічного «фундаменту», на який «спирається» більшість території нашої країни (виходи граніту на поверхню є найяскравішими й найнаочнішими його проявами). Тому реконструйований науковцями академії геомагнітний

«ландшафт» України зможе багато розповісти і про особливості Українського щита. Проте це теж тема для окремих досліджень.

Тепер про головну «родзинку» моделі, яку створили автори цього дослідження. Виявилося, що якщо глобальне геомагнітне поле стрімко слабшає (чим занепокоєні фахівці в усьому світі), то для України цей тренд не характерний – над її територією воно не лише не ослабло, а ще й посилюється. І на підтвердження цього унікального явища науковці мають розрахунки. За останні майже 125 років спостережень найпомітніше змінилися два показники – загальна сила геомагнітного поля та його схилення: від 1900 до 2025 рр. модуль поля збільшився на 4000 нанотесла, а магнітне схилення зросло від $-1,45^\circ$ до $8,8^\circ$. Це нетривіальний результат, який вартий пильнішої уваги. Щоб збагнути, чому так відбувається і наскільки тривалим є цей феномен, потрібні, знов-таки, подальші дослідження.

Отримані дані про стан і динаміку геомагнітного поля України мають надзвичайно велике значення для геології, геофізики та геомагнетизму. Загалом створена науковцями академії модель стратегічно важлива для безпеки, повоєнного відновлення і сталого розвитку нашої держави. Її можна застосовувати дуже широко і для багатьох потреб: у науці – щоб вивчати просторово-часові зміни магнітного поля; у геологічній розвідці – щоб прогнозувати корисні копалини; в екології – щоб оцінювати стан довкілля; у навігації та орієнтуванні – щоб будувати мапи (зокрема й мапи спеціального призначення). Крім того, цифрові дані про вектор геомагнітного поля та його модуль відіграють принципову роль у міждисциплінарних дослідженнях сонячно-земних зв'язків, кліматичних змін, можливого впливу на перебіг біологічних процесів, а також стануть у пригоді для оцінювання забрудненості територій та для гуманітарного розмінування.

Однак результати, про які ми розповіли, є не кінцевим пунктом, а лиш однією із зупинок на довгому науковому шляху. Оскільки геомагнітне поле продовжує швидко змінюватися, то його мапи доведеться періодично оновлювати, щоб користуватись актуальними, а не застарілими даними. Це потрібно як зацікавленим організаціям, так і Українській державі. Тож науковці Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України далі працюють у цьому напрямі (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 29.04.).

Науковці-соціогуманітарії академії провели круглий стіл до 40-х роковин Чорнобильської катастрофи

Засідання круглого столу «Чорнобильська трагедія: гуманітарний вимір», що його організували гуманітарні установи НАН України – Інститут української мови, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології

ім. М.Т. Рильського, Інститут народознавства й Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, відбулося 16 квітня 2026 р.

На засіданні заслухано доповіді мовознавців, фольклористів, етнографів і літературознавців. Доповідачі поділилися синтезом найважливіших досліджень, що постали як наслідок комплексного тривалого вивчення питань, спровокованих катастрофою на Чорнобильській атомній електростанції 26 квітня 1986 р. Ця подія пов'язана з людськими жертвами, руйнуванням доль тисяч мешканців прилеглої до станції ураженої радіацією зони, знищенням території, яка виявилася непридатною та небезпечною для людського проживання і яку треба було покинути. Суцільна евакуація мешканців зони ураження, спустошення етномовного простору Українського Полісся стало великим випробуванням для української та всеслов'янської гуманітаристики. Адже в народному мовленні мешканців Полісся, у власних географічних назвах (топонімах, гідронімах), у пісенній і матеріальній культурі чорнобильського мовно-культурного простору дослідники фіксували численні унікальні архаїчні елементи, які давали науковцям різних країн переконливі підстави пов'язувати цей ареал із праслов'янською епохою. Після 26 квітня 1986 р. копальня мовно-культурної слов'янської архаїки в ареалі обов'язкового відселення була зруйнована і назавжди втрачена.

Щоб зберегти інформацію, яку щойно почали втрачати, було організовано експедиції науковців українських академічних установ та університетів, які масово опитували поліщуків-переселенців у місцях їхнього нового компактного проживання. Головною формою представлення здобутої інформації були оповіді, тематично визначені наративи; згодом відбулись експедиції у села Зони відчуження, куди повернулись (до своїх домівок) господарі.

Здобуті аудіо- та відеозаписи, фотоматеріали дослідники опрацьовували у форматах описових досліджень, зібрань транскрибованих текстів діалектного мовлення, фольклорних та етнографічних зібрань, фотоальбомів. Водночас постали численні твори-рефлексії письменників, публіцистів, малярів, з'явилися друком антології художніх і публіцистичних творів, зокрема в перекладах іншими мовами... Ніхто не стояв осторонь: Чорнобиль пройняв усіх.

У наукових виданнях, доповідях на багатьох конференціях дослідники підкреслювали евристичну цінність зафіксованих в експедиціях емпіричних даних, використання яких поглиблювало знання про мовосвіт, давню культуру, історичне минуле зруйнованого архаїчного регіону. Традицію поглиблення пізнання Українського Полісся продовжили і на круглому столі «Чорнобильська трагедія: гуманітарний вимір». Учасники зібрання констатували, що з традиції вивчення цього ареалу вирости нові напрями гуманітаристики, зокрема:

- системний опис окремих говірок, опертий на зібрання розлогіх наративів;
- зіставне вивчення різночасових фіксацій явищ у визначеному топосі (мікро- і макродіахронія);
- створення локальних фонотек і текстотек транскрибованих оповідей носіїв говірок;
- синергія мовної та етнологічної інформації;
- розгляд ареалу Чорнобильщини у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах.

Названі аналітичні процедури використовують як модель пізнання інших українських мовно-культурних ареалів.

На засідання круглого столу виголошено доповіді:

- «Чорнобильська трагедія: український і загальноцивілізаційний виміри» (директор Інституту української мови НАН України доктор філологічних наук, професор П. Гриценко);

- «Чорнобиль: кроки пізнання, гіркі уроки» (директор Інституту народознавства НАН України академік НАН України С. Павлюк);

- «Збереження етнокультурної спадщини Київського Полісся – модель забезпечення етнічної самобутності українців регіону в сучасному цивілізаційному просторі» (в. о. директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат історичних наук Н. Стішова);

- «Чорнобиль як палімпсест: образи міста у сучасному культурному просторі» (завідувачка відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат історичних наук Г. Бондаренко);

- «Мовний простір Чорнобильського ареалу з перспективи часу» (старший науковий співробітник відділу діалектології Інституту української мови НАН України кандидат філологічних наук М. Ткачук);

- «Говірка села Машеве – перспективний діалектологічний експеримент» (старший науковий співробітник відділу діалектології Інституту української мови НАН України кандидат філологічних наук Л. Рябець);

- «Культурна спадщина Чорнобильщини: способи сучасної репрезентації» (провідний науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат історичних наук Л. Пономар);

- «Чорнобиль в українській літературі: тема і жанр» (старший науковий співробітник відділу української літератури ХХ століття та сучасного літературного процесу Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України кандидат філологічних наук Т. Головань).

Доповідачі й учасники дискусії підкресливали цінність колективного досвіду вивчення проблем Чорнобильської зони для моделювання прийомів відновлення (реновації) регіонів України, які зазнали руйнувань через російську агресію, а мешканці – виселення з тимчасово окупованих територій.

Зацікавлення викликала виставка публікацій науковців НАН України – Інституту української мови, Інституту народознавства, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка – про мову і культуру чорнобильського ареалу.

Усі доповіді, виголошені під час круглого столу, буде опубліковано (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 29.04*).

День молодіжної науки та інновацій: молоді дослідники представили рішення для космосу, інфраструктури та довкілля

В Українсько-Данському молодіжному домі 20 квітня 2026 р. відбувся «День молодіжної науки та інновацій» – подія, що об'єднала школярів, студентів, молодих і провідних учених, інноваторів та представників бізнесу навколо спільної мети: перетворення наукових ідей на практичні рішення.

Захід організували Центр інновацій Київського академічного університету, Рада молодих учених НАН України та Інжинірингова школа Noosphere.

Учасники мали можливість долучитися до реальних проєктів, отримати оцінку від бізнесу, знайти команди для стартапів і визначити перспективи комерціалізації своїх розробок.

Директор Київського академічного університету академік О. Кордюк у своєму виступі звернув увагу на проблему «долини смерті» між наукою та бізнесом – розриву, який ускладнює впровадження результатів досліджень. За його словами, подолання цього бар'єра можливе через активну взаємодію між науковцями та підприємницьким середовищем, а такі заходи створюють для цього необхідні умови.

Заступниця директора університету, керівниця проєкту Academ.City О. Антонюк підкреслила важливість міждисциплінарного діалогу: учасники отримали можливість не лише презентувати власні дослідження, а й знайти партнерів для співпраці та створення стартапів.

Голова Ради молодих учених НАН України О. Ковальчук наголосив, що саме комунікація між різними галузями відкриває нові можливості для застосування результатів фундаментальних досліджень.

Під час заходу молоді дослідники представили низку розробок із прикладним потенціалом.

Відновлення інфраструктури

Є. Куров (Приазовський державний технічний університет) запропонував технологію польового ремонту труб великого діаметру, яка дає змогу відновлювати пошкоджені мережі без їх повної заміни. Рішення базується на керуванні термічними циклами зварювання для підвищення стійкості швів до ударних навантажень.

Окремо було представлено прототип мобільної системи INFERNO (Р. Когутанич, Е. Толочина), здатної нейтралізувати безпілотники за допомогою високопотужного мікрохвильового випромінювання.

Біомедичні рішення

А. Мазій презентувала біоадгезивну плівку на основі гідроксиетилцелюлози з прополісом, яка може використовуватися як компактна альтернатива антисептикам. Лабораторні дослідження підтвердили її здатність пригнічувати ріст мікроорганізмів і руйнувати біоплівки.

Енергетика та переробка

О. Потапенко (Міжвідомче відділення електрохімічної енергетики НАН України) запропонував підхід до переробки літій-іонних батарей, що дає змогу отримувати катодні матеріали з покращеними характеристиками. Технологія передбачає часткову заміну заліза манганом і може бути реалізована на наявних виробничих потужностях.

Космічні технології

В. Філатова (Інститут металофізики імені Г. В. Курдюмова НАН України) представила результати участі української команди у міжнародному хакатоні ActInSpace 2026, де вона увійшла до п'ятірки найкращих у світі. Розробка стосується смарт-антен для наносупутників на основі високоентропійних сплавів із пам'яттю форми, що забезпечують надійніше розгортання конструкцій у космосі.

Довкілля та прогнозування ризиків

В. Нікоряк (Український гідрометеорологічний інститут ДСНС України та НАН України) представив платформу GeoHydroAI для аналізу водних ресурсів і прогнозування зон затоплення. Використання алгоритмів машинного навчання дало можливість підвищити точність розрахунків на 50–70 %. Проєкт реалізується за підтримки німецьких партнерів і має на меті створення відкритого національного інструменту оцінки ризиків.

Крім того, було презентовано розробки у сфері синтезу біоактивних речовин, супутникових технологій, моделювання виробничих процесів, альтернативної енергетики та штучного інтелекту.

За результатами заходу команди з найперспективнішими ідеями отримали можливість продовжити роботу з експертами та науковцями. Зокрема, для команд передбачено комплексну підтримку: навчання з інноваційного менеджменту та бізнес-моделювання, менторський супровід від фахівців Центру інновацій КАУ та науковців НАН України, допомогу у

підготовці пітч-презентацій і відеоматеріалів, консультації щодо міжнародних грантових можливостей, а також стипендіальну підтримку від Інжинірингової школи Noosphere і фінансові заохочення.

Захід засвідчив високий потенціал молодих дослідників і водночас актуальність створення майданчиків, де наука, бізнес і суспільство можуть працювати разом над практичними рішеннями для країни (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 22.04*).

Про каліксарени як стимулятори енергетики м'язового скорочення говорили на загальноакадемічному міждисциплінарному семінарі у галузі природничих наук

В Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України під головуванням провідної наукової співробітниці відділу науково-інформаційних та інноваційних досліджень Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України докторки біологічних наук, професорки О. Матишевської 17 квітня 2026 р. відбулося чергове, 32-ге засідання загальноакадемічного міждисциплінарного семінару у галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології». Із доповіддю «Каліксарени як стимулятори енергетики м'язового скорочення» виступив керівник семінару, заступник директора з наукової роботи Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, завідувач відділу біохімії м'язів цього інституту академік НАН України С. Костерін.

У своєму виступі доповідач підкреслив, що одна з нагальних трансдисциплінарних біохімічних і біофізичних проблем – з'ясування іонних, молекулярних і мембранних механізмів контролю внутрішньоклітинного кальцієвого гомеостазу та процесу Ca^{2+} -залежного «скорочення–розслаблення» м'язів. Науковці відділу біохімії м'язів Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України спільно з колегами з Інституту органічної хімії НАН України (серед них – академік НАН України В. Кальченко, доктор хімічних наук С. Черенок, доктор хімічних наук Р. Родік та ін.) і Навчально-наукового інституту високих технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка (докторка біологічних наук, професорка О. Цимбалюк) уже тривалий час виконуються систематичні біофізико-хімічні дослідження молекулярних і мембранних механізмів контролю концентрації іонів кальцію в гладеньком'язових клітинах. Ідеться переважно про вивчення енергозалежних катіон-транспортувальних систем міоцитів, а саме – про дослідження:

– властивостей (ензиматичних, кінетичних, енергетичних) цих систем;

– закономірностей спрямованої регуляції їхньої активності різноманітними ефекторами, зокрема макроциклічними сполуками – каліксаренами;

– механізму функціонування та біологічної ролі катіон-транспортувальних систем.

Перша у світі авторська публікація щодо дії каліксаренів на системи активного транспорту іонів кальцію та натрію вийшла друком 20 років тому: R.Rodik, V.Boiko, O.Danylyuk, K.Suwinska, I.Tsymbal, N.Slinchenko, L.Babich, S.Shlykov, S.Kosterin, J.Lipkowski, V.Kalchenko. Calix[4]arensulfonamidines. Synthesis, structure and influence on Mg²⁺, ATP-dependent calcium pumps. Tetrahedron Letters. vol.46, No.43, 2005, pp.7459-7462.

Трансдисциплінарний цикл досліджень, теоретичних і методичних аспектів якого стосувалася доповідь академіка НАН України С. Костеріна, виконано на перетині біохімічної мембранології, ензимології, хімічної та біохімічної кінетики, хімії макроциклічних сполук, молекулярної фізіології, біомеханіки, моделювання *in silico* і математичного моделювання.

Науковець торкнувся таких питань:

1) гладеньком'язова клітина як відкрита (у термодинамічному розумінні) ізотермічна тензоелектрохімічна рецепторна система, що здатна до Ca²⁺-залежного «скорочення–розслаблення»; внутрішньоклітинний гомеостаз Ca²⁺;

2) системи енергозалежного транспорту катіонів у гладеньких м'язах (електроензими – Mg²⁺, ATP-залежні кальцієва та натрієва помпи плазматичної мембрани; кальцієвий уніпортер мітохондрій);

3) каліксарени та певна інформація про ці сполуки, яка є значущою для біології;

4) вибрані каліксарени як селективні й афінні інгібітори Mg²⁺, ATP-залежних катіон-транспортувальних електроензимів;

5) халконові каліксарени як перспективні модулятори енергетичного статусу мітохондрій;

6) авторська методологія розрахунку енергетичних характеристик процесу «скорочення–розслаблення» гладеньких м'язів; вплив вибраних каліксаренів на енергетику скоротливого процесу (на прикладі дії калікс[4]арену C-1130).

Доповідач відзначив, що, з огляду на наведений у доповіді фактичний матеріал, є підстави зробити висновок, що вибрані каліксарени можна розглядати як стимулятори енергетики м'язової клітини.

Із запитаннями до доповідача і в обговоренні доповіді виступили:

– завідувач кафедри біофізики та нейробіології Навчально-наукового центру «Інститут біології та медицини» Київського національного університету імені Тараса Шевченка доктор біологічних наук, професор О. Жолос;

- завідувач відділу нервово-м'язової фізіології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України академік НАН України Я. Шуба;
- завідувач кафедри фізичної хімії хімічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка академік НАН України І. Фрицький;
- директор Міжнародного інституту кріохірургії (Відень, Австрія) член-кореспондент НАН України М. Корпан;
- професор Київського національного університету технологій та дизайну доктор технічних наук Т. Щербатюк;
- завідувач відділу хімії макроциклічних сполук Інституту органічної хімії НАН України доктор хімічних наук С. Черенок;
- завідувач лабораторії імунобіології відділу молекулярної імунології Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України член-кореспондент НАН України Д. Колибо;
- завідувачка відділу нейрохімії Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України докторка біологічних наук, професорка Т. Борисова;
- провідна наукова співробітниця відділу науково-інформаційних та інноваційних досліджень Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України докторка біологічних наук, професорка О. Матишевська;
- радник при дирекції Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України, завідувач відділу механізмів біоорганічних реакцій цього інституту член-кореспондент НАН України А. Вовк;
- завідувачка відділу сигнальних механізмів клітини Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України докторка біологічних наук, професорка Л. Дробот.

Докторка біологічних наук, професорка О. Матишевська у прикінцевому слові подякувала академікові НАН України С. Костеріну за доповідь і побажала йому й працівникам його відділу подальших творчих успіхів у вивченні актуальних проблем біохімії та біофізики м'язів. Доповідач, своєю чергою, висловив вдячність слухачам семінару за увагу до його виступу.

Фінальним акордом засідання став «Великий етюд за Паганіні № 6, ля мінор» Ференца Ліста у виконанні студента Національної музичної академії України К. Кадуріна.

Відеозапис

Відеозаписи всіх засідань семінару доступні на YouTube-каналі Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України.

P.S. Наступне засідання семінару заплановано на травень 2026 р. (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>. – 2026. – 21.04).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Міжнародний науково-практичний семінар «Українські жінки в математиці: симетрійний аналіз та його застосування» (анонс)

До Міжнародного дня жінок у математиці провідний науковий співробітник відділу математичної фізики Інституту математики НАН України член-кореспондент НАН України О. Ванєєва та Рада молодих вчених Інституту математики НАН України започатковують серію науково-практичних семінарів, присвячених досягненням українських жінок у математиці.

Перший із цих заходів – міжнародний семінар “Ukrainian Women in Mathematics: Symmetry Analysis and Applications” («Українські жінки в математиці: симетрійний аналіз та його застосування») – відбудеться онлайн 12 травня 2026 р. (початок – о 14:00) і стане частиною міжнародної ініціативи May12.

Програма передбачає запрошені доповіді від дослідниць української школи симетрійного аналізу, які працюють в Україні та за кордоном.

Організатори запрошують до реєстрації дослідників, а особливо дослідниць, які працюють у галузі групового аналізу диференціальних рівнянь і алгебр Лі.

Кінцевий термін подання тез доповідей – 5 травня 2026 р.

Долучайтеся!

За інформацією Інституту математики НАН України
(*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 21.04*).

В Українському гідрометеорологічному інституті ДСНС України та НАН України 28–29 квітня 2026 р. відбулася Міжнародна наукова конференція «Аварія на Чорнобильській АЕС: досвід 40 років радіоекологічних досліджень»

Із дня найбільшої в історії людства ядерної техногенної катастрофи – аварії на Чорнобильській АЕС – 26 квітня виповнилося 40 років. Її наслідки, у тому числі щодо радіоактивного забруднення природного середовища, опромінення людей у зонах довготривалого радіологічного впливу, екологічні та соціальні, вивчалися десятки років.

Отримані результати становлять вагомий науковий доробок декількох поколінь науковців, фахівців у галузі радіаційного моніторингу, радіаційного захисту та відновлення довкілля. Сформований в Україні у співпраці з міжнародною науковою спільнотою досвід нині є підґрунтям подальшого розвитку радіоекології та вдосконалення підходів до забезпечення готовності до можливих радіологічних аварій.

Метою конференції є узагальнення сучасних результатів досліджень процесів формування радіоактивного забруднення, оцінювання радіоекологічних впливів, а також представлення досягнень у розвитку математичного моделювання і технологій управління забрудненими територіями за тривалий період спостережень.

До участі в конференції запрошені провідні фахівці України та міжнародні експерти, які безпосередньо брали участь у відповідних дослідженнях і зробили вагомий внесок у розвиток системи радіаційної безпеки (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 27.04).*

Наука і влада

Розмова про майбутнє безпеки та роль науки: віцепрезидент НАН України В. Горбулін зустрівся з К. Будановим

Віце-президент НАН України академік В. Горбулін зустрівся з керівником Офісу Президента України генералом-лейтенантом К. Будановим.

У центрі розмови – те, як змінюється характер війни під впливом технологій і як у цих умовах відстоювати український інтерес. Ішлося про нову логіку конфліктів, швидкість технологічних змін і здатність держави діяти на випередження.

В. Горбулін передав К. Буданову свою нову книгу «Війна майбутнього. Як технології російсько-української війни 2022–2025 років змінили поле бою», написану у співавторстві з В. Бадраком. Це одна з перших спроб системно осмислити досвід цієї війни і пояснити, чому технологічна перевага стає ключовою умовою стійкості держав.

К. Буданов, який написав передмову до книги, відзначив її актуальність для розуміння сучасних конфліктів і нових підходів до безпеки.

Також говорили про посилення співпраці між Національною академією наук України та державними інституціями – щоб наукові розробки швидше знаходили практичне застосування (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2026. – 24.04).*

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Горовий В. д-р іст. наук, проф. НБУВ

Роль бібліотек у процесі організації ефективного використання державного інформаційного ресурсу

Основні фактори розвитку сучасної державності пов'язані з принципово новим етапом технологічної революції, відображеної в електронних інформаційних технологіях. Проникнення цих технологій в усі сфери суспільного життя, завоювання ними безумовного лідерства в реалізації основних напрямів поступу людства, включно із суттєвим оновленням соціальної структури, відбувається під впливом активної глобалізації. При цьому глобалізаційні процеси стають одним із орієнтирів еволюції державності. Важливим фактором розвитку сучасної держави є наявні у фондах її бібліотек та інших установ напрацьовані попередніми поколіннями інформаційні ресурси, вивірені суспільною практикою і збагачені ментальними характеристиками регіонів. У пропонованій статті здійснюється узагальнення основних тенденцій розвитку держави в руслі сучасних технологій та ефективного використання державного інформаційного ресурсу.

Ключові слова: електронні технології, бібліотечні інформаційні фонди, мобілізація інфосфери, управління державними інформаційними процесами, суспільна свідомість, ментальні ресурси розвитку, інфраструктура управління електронними інформаційними ресурсами.

Постановка проблеми. Розвиток глобалізації на основі широкого використання електронних інформаційних технологій охоплює процес переформатування і вдосконалення всіх видів взаємовідносин між державами. Характерною особливістю нинішнього міждержавного розвитку разом із згаданими електронними інформаційними технологіями є практично однакова швидкість поширення інформації, перенесення нових технологій в усі регіони світу, зростаюче значення впливу високоякісних ментальних факторів на підвищення ефективності загальносуспільної діяльності. Бібліотечні установи стають при цьому дедалі більш активними інструментами в розвитку сучасних інформаційних обмінів. Тому питання організації їхньої діяльності при акумуляції глобальних і національних інформаційних ресурсів з масиву нового інфотворення, розкриття на оновленій технологічній основі наявних фондів інформації, напрацьованої попередніми поколіннями українського народу, вдосконалення дедалі більш розширюваного рівня спеціалістів сучасної інфосфери мають вирішувати усі наукові напрями, пов'язані з оптимізацією використання суспільно значущих фондів бібліотек, логічного поєднання їх із матеріалами сучасного інфотворення, підготовки ресурсів до їх ефективного використання в умовах інформатизації, розвитку електронних інструментів інформаційних обмінів, аж до штучного інтелекту та впровадження квантових підходів до активізації сучасної людини в інфосфері.

Аналіз останніх досліджень характеризується тим, що їхні результати відображають використання електронних ресурсів у всіх сферах суспільної діяльності. Відповідна література стосується і загальних тенденцій розвитку сучасної інформаційної сфери (Е. Тоффлер, Кастельс та ін.), і галузевих (Ю. Н. Харарі, В. Горовий, А. Задоя та ін.). Серед основних напрямів розвитку інформаційних технологій та технологій бібліотечної діяльності в сучасних умовах особливої важливості набули дослідження, пов'язані з гібридними інформаційними війнами та інформаційними впливами безпосередньо в процесі сучасних воєнних дій (Г. Почепцов, низка напрацьовань колективу науковців НБУВ, зокрема з питань національного інформаційного суверенітету у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій, та ін.). Викладені дослідниками факти і спостереження дали підставу О. Прогнімаку назвати наше найближче майбутнє неоіндустріальним [1].

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи характерні особливості інформаційного наповнення сучасної бібліотечної системи, треба визнати, що сьогодні, як і на всіх попередніх етапах існування бібліотек, наповнення їхніх фондів відображає насамперед актуальні напрями суспільного розвитку. Інформаційному супроводу в індустріальному суспільстві були підпорядковані насамперед процеси переходу пізнання і відображення в інформаційній сфері навколишньої дійсності. Друкований етап інформаційного виробництва сприяв поширеному доступу до знань у бібліотечних установах, що постійно вдосконалювались та спеціалізувались. Друковані видання, що розповсюджувались дедалі більшими тиражами, були орієнтовані на запити зростаючої читацької аудиторії, сприяли повнішому задоволенню урізноманітнених запитів читачів.

Постійне зростання читацької аудиторії з розвитком індустріалізації суспільства відповідало об'єктивним потребам у збільшенні грамотної, освіченої частини населення, яка мала кваліфіковано обслуговувати технологічний розвиток. Загалом, еволюція фондів на всіх етапах людства відповідала інтересам розвитку суспільства, ефективності використання вже напрацьованих інформаційних фондів і зростаючій якості нового інфотворення.

Порівняно з попередніми етапами розвитку людства, саме заключна частина індустріального етапу характеризувалась найбільшими обсягами друкованої інформаційної продукції. Таким чином, розвиток друкованої продукції, збільшення тиражів друкованих видань, удосконалення організації бібліотечної роботи – усі ці процеси розширюють доступ до необхідної для суспільного поступу інформації, сприяють потрібному для індустріального розвитку підвищенню освітнього рівня.

Проте, незважаючи на постійне вдосконалювання технологій виробництва інформації, розвиток науково-інформаційних і технологічних процесів управління інформаційними ресурсами, загальна потреба в

інформації, необхідній індустріальному суспільству, тривалий час перевищувала можливості наявного ресурсу. Це обумовлено низкою факторів.

Першим фактором є те, що в процесі свого розвитку люди потребували дедалі більшого обсягу інформації для ефективного реагування на збільшення кількості впливів зовнішнього середовища на їхню спільноту. Зміни, пов'язані з еволюцією середовища існування, є самостійним, незалежним від людських потреб і бажань процесом, що відбувається за притаманними йому законами. Реагування на ці процеси людьми, їхніми спільнотами відбувається після появи відповідних проблем через пізнання і створення інформації, що стає основою відповідного реагування на зовнішні впливи. Передача форм цього реагування між людьми, починаючи від простого наслідування рухів до вироблення звукового, а потім і письмового, будь-якого іншого графічного інформування, сприяла розвитку спільної людської діяльності, її ефективності. Урізноманітнення зовнішніх впливів на людську спільноту зумовлює проблему структуризації суспільства, і цей процес потребує також розвитку відповідного інформотворення.

Тривалий час людської історії ці процеси характеризувалися двома основними особливостями: інформація у людських спільнотах розвивалась послідовно за потребами як реагування на життєво важливі потреби, що виникали перед ними; вона також удосконалювалась через розвиток енергобіологічних процесів реагування людини на нові зовнішні впливи, використання наслідків цього реагування в біологічних особливостях, у зафіксованих комбінаціях у вигляді міркувань, що допомагають вирішенню проблем та адаптації до нових ситуацій.

Оглядаючи процес розвитку людини, суспільства та навколишнього середовища, при всьому цьому ми маємо віддавати належне реальності. Вона свідчить, що хоча наявні сьогодні енергобіологічні резерви пристосування людини до швидкоплинних змін навколишнього середовища ще далеко не вичерпані, але їх не досить для позитивних перспектив розвитку людської цивілізації в майбутньому. Технічний поступ, хоч і створює додаткові можливості для засвоєння значних обсягів інформації, але при цьому в майбутньому можливі нові серйозні проблеми для розвитку цивілізації. Усі ці проблеми накладаються на перспективи розвитку бібліотечної діяльності.

Ще одним фактором дефіциту нової інформації в розвитку людських спільностей є зростаюча чисельність населення, що потребує її для виробництва дедалі більшої кількості харчових ресурсів, розширення індустрії легкої промисловості, житлового будівництва, транспорту тощо. Потреби в розвитку необхідних ресурсів, власне, розпочинаються з часу виникнення нової людини й урізноманітнюються протягом усієї її історії. Нові запити суспільства для його функціонування на наступних етапах потребують використання нових матеріалів, нових технологій, а отже – виробництва і використання нової інформації, нових знань.

І збільшення чисельності населення планети, і зростаюча кількість викликів навколишнього середовища до нашої цивілізації обумовлюють необхідність удосконалення структури суспільства. Ускладнення зовнішніх викликів визначає необхідну складність побудови нашого суспільства, що має адекватно реагувати на виклики. Тому розвиток соціальної сфери стає дедалі більш важливою проблемою для людства. Це коло питань також має бути відображене в бібліотечній інформації.

Третім фактором ускладнення інформаційних ресурсів і, відповідно, необхідності вдосконалення рівня бібліотечної роботи стали розвиток технологій суспільного виробництва, широке впровадження машинних технологій, організація фабричного і заводського виробництва, що потребує підвищення професійного рівня працівників різних спеціальностей. Потреба в таких працівниках, у свою чергу, зумовила розгортання системи підготовки спеціалістів, накопичення в бібліотечних установах наукової і різноманітної навчальної літератури. Прискорені процеси науково-технологічного розвитку потребують вдосконалення оперативності бібліотек у дослідженні вітчизняного і зарубіжного книговидавництва, вчасної комплектації та якісного обслуговування читачів. Треба також зауважити, що зростаючий рівень підготовки технічних спеціалістів обумовлював необхідність піднесення загальної культури, насамперед активної, передової частини суспільства. Гуманітарний розвиток, культурне виховання всіх членів суспільства, ознайомлення з прогресивними здобутками суспільного розвитку стає також важливим напрямом поширення бібліотечної інформації.

Чимало нових і на сьогодні дуже важливих напрямів бібліотечної роботи з'явилося в останні десятиріччя. Вони зумовлені електронними інформаційними технологіями, глобалізаційними процесами в масштабах усіх регіонів світу одночасно, розвитком глобального інформаційного простору і активною глобалізацією. З одного боку, ці процеси сприяли можливості одночасного перенесення важливих елементів технологічного прогресу в усі країни світу. Однак разом із тим з освоєнням прогресивних виробничих технологій виникли нові форми суттєвого відставання і у сфері виробництва, і в культурному прогресі багатьох країн світу. Це пов'язано з різним рівнем розвитку науки, організації навчання і культурного будівництва. Інновації в тих чи інших галузях виробництва водночас супроводжувались відставанням загальної інфраструктурної розбудови від найбільш передових держав, ініціаторів впровадження нових інформаційних технологій. У результаті, як правило, отримувачі інноваційних нововведень потрапляють у зростаючу залежність від провідних у розвитку інформаційно-технологічних процесів держав.

Водночас актуалізувалась потреба освоєння електронних інформаційних технологій, зростали запити на комп'ютерну інформацію, яку почали використовувати у своїй роботі державні органи. Користувачі дедалі більше стали орієнтуватися на матеріали електронного врядування [3]. Це пов'язано

з розробкою і поступовим впровадженням заходів із вдосконалення системи стратегічних, регіональних та місцевих комунікацій, у підвищенні якості функціонування яких активізують свою діяльність також і комп'ютеризовані бібліотечні установи.

Повертаючись до глобалізаційних характеристик розвитку сучасного інформаційного суспільства, варто сказати про наявність низки проблем, що стосуються розвитку сучасних держав і суспільної еволюції загалом. Як наголошував автор раніше, міжнародні корпорації не можуть витіснити державу зі сфери соціально-політичного розвитку, забезпечити науковий, культурний рівень, потрібний для успішної діяльності самих же корпорацій. Держава в умовах зростаючої соціальної активності своїх громадян, що відбувається на тлі інформатизації, розширення доступу до системи вітчизняних і глобальних інформаційних ресурсів, сьогодні вдосконалює інструменти реалізації власних інтересів у розвитку міжнародного інформаційного співробітництва, а також гармонізації відносин на внутрішньодержавному рівні на основі соціального партнерства, соціальної рівноваги і, найголовніше – соціальної ефективності [4, с. 12].

Як тільки електронні інформаційні технології перетнули межу теоретичних досліджень і почали відчутно впливати на розвиток економіки держав, а потім і інших сфер людської діяльності, виникає принципово новий вид міждержавної конкуренції, базований на освоєнні і впровадженні інноваційних методів суспільної діяльності. У рамках цього суперництва відбувається перегляд дедалі більшої кількості підходів, якими ще недавно користувалися конкуренти.

Зауваження також щодо перспектив прогресу. Попри істотне зростання комунікативних можливостей, нові глобальні методики поширення інновацій країнами-лідерами не обов'язково гарантують партнерам технологічні рішення з найбільшою ефективністю, оскільки при цьому, не маючи явних конкурентів, вони намагаються якомога економніше проводити науково-технічні дослідження, розробляють методики науково-технологічного супроводу наукових результатів на вигідних для себе, не обов'язково ефективних, підходах до впровадження інновацій у трудові процеси. Національні технологічні розробки економічно слабших країн при цьому залишаються поза ринками запитів і не набувають належного застосування. За таких умов втрачає перспективи національно-культурний розвиток більшості країн світу, а це, у свою чергу, істотно гальмує загальний прогрес.

Як наголошував раніше автор, Дж. Сорос справедливо вважає, що на нинішньому етапі розвитку суспільства «не існує міжнародного еквівалента політичного процесу, що відбувається в окремо взятих країнах». Саме держава в умовах розвитку нових технологій, вдосконалення соціальної структури знаходить шляхи гармонізації відносин на внутрішньодержавному рівні на базі соціального партнерства, соціальної рівноваги і, найголовніше – соціальної ефективності [5, с. 6–7]. Так само є сенс звернутися до раніше

цитованої думки про те, що «...політика, направлена на розвиток людини, в умовах становлення інформаційного суспільства стає пріоритетною, адже в новому сторіччі лідерами будуть ті країни, які візьмуть на озброєння такі нематеріальні чинники, як інформація і творчий підхід. Саме розвиток людського потенціалу і технологічного прогресу стають взаємодоповнюючими і взаємно зміцнюючими процесами, які стимулюють розвиток усього суспільства. Навпаки, втрата позицій у сфері людського капіталу означає і втрату перспектив нарощування конкурентоспроможності нації на світовому рівні. У глобальній конкуренції переможуть нації, які будуть лідерами в розвитку людського капіталу» [6, с. 46].

У сучасних умовах видається за доцільне використовувати поняття як державного, так і національного інформаційного простору. Поняття державного інформаційного простору розвивалося протягом усієї еволюції держав і відображало як загальнодержавні інтереси, так і національні – що стосуються сприяння розвитку націй у багатонаціональних державах. Вироблення методик формування спільного інформаційного простору в багатонаціональних державах актуалізувалось із розвитком демократичних процесів та електронних інформаційних технологій і на сьогодні все ще є предметом науково-методичного дослідження.

Національно-культурний поступ у різних регіонах світу після певного ослаблення на індустріальному етапі сьогодні активізується. Основними причинами активізації стали глобалізаційні процеси, що сприяють витісненню діяльності слабших націй, розсіяності значної кількості представників національних меншин у результаті формування нових потужних центрів індустріального розвитку. Втрата зв'язків значної частини людей із центрами своєї національної культурно-етнічної єдності під час міграції протягом минулих кількох століть ослабила національну єдність багатьох народів. Водночас представники різних національних єдностей завдяки електронним інформаційним технологіям повертають собі можливість, навіть перебуваючи далеко від місця зосередження своєї національної спільноти, контактувати з нею, сприяти і своєму духовному збагаченню, і національному розвитку.

Новий етап національного відродження розпочався лише із запровадженням електронних інформаційних технологій, що допомагають відновленню порушених зв'язків на особистісному рівні та сприяють національній єдності в регіонах. Значну роль у цих процесах відіграють бібліотечні установи з напрацьованими фондами літератури, що відображає національну тематику. Процес національного відновлення і комплектування необхідними ресурсами для розвитку набуває особливого значення в умовах сучасних воєн, коли саме ментальна сфера стає важливим ресурсом міждержавного протистояння.

Разом з тим на новому, інформаційному етапі суспільного розвитку бібліотеки повертають собі культурно-виховне, освітнє тощо значення.

Насамперед їх значення зростає у зв'язку із збільшенням обсягів нової інформації, багатозначності нових термінів. Така багатозначність дає змогу добирати для нових досліджень найточніші з наявної кількості понять, обирати новий інфотворчий процес із найбільш оптимальних позицій.

Бібліотечні спеціалісти сьогодні мають змогу допомагати користувачам, разом із використанням напрацьованих уже пошукових систем, в оптимальному виборі та використанні хмарних технологій (Cloud Technology) – можливості отримання обчислювальних ресурсів для обробки та зберігання даних за принципом сервісу: одержувати готовий продукт, адаптований для використання на звичайному гаджеті або ПК у вигляді додатку.

Примітка.

- Бізнес використовує хмарні технології для підвищення ефективності, зниження витрат та забезпечення безпеки. Наприклад, багато компаній використовують хмарні платформи для спільної роботи, щоб співробітники могли працювати над проєктами разом, незалежно від їхнього місцезнаходження [7].

- Освіта послуговується хмарними технологіями для надання учням доступу до навчальних матеріалів та ресурсів, а також для проведення онлайн-курсів та семінарів. Наприклад, багато шкіл використовують хмарні платформи для спільної роботи, щоб вчителі могли обмінюватися матеріалами та вести уроки в режимі реального часу.

- Сфера розваг використовує хмарні технології для надання користувачам доступу до фільмів, музики, ігор тощо. Наприклад, багато потокових сервісів, таких як Netflix і Spotify, використовують хмарні технології для зберігання та доставки контенту користувачам.

- Державні установи. Хмарні технології використовуються урядами для надання державних послуг [7].

Електронні інформаційні ресурси в сучасних умовах стають дедалі більш ефективним інструментом державного управління. При цьому треба зауважити, що напрацьовані до заключного етапу індустріального суспільства економічні переваги ряду держав надають їм фору в розвитку інформаційної сфери перед іншими країнам світу лише на першому, стартовому етапі інформаційного суспільства. І якщо вони не зможуть переконливо закріпити ці переваги у зміні критеріїв успішності, опануванням процесів інформатизації, то на новому етапі, коли інформатизація змінюватиме людські відносини, відносини між людиною і державою, значно більша кількість держав матимуть можливості для істотного розвитку. Цю обставину повинна мати на увазі і наша держава. В умовах наявного ще з радянських часів розвинутого бібліотечного середовища в Україні його комп'ютеризовані складники сьогодні відіграють дедалі вагомішу роль в акумуляції нової інформації, структуруванні фондів під сучасні запити, сприяють підвищенню ефективності роботи з різними групами користувачів,

починають повертати собі в державній інформаційній сфері раніше беззаперечно провідне місце.

Як наголошувалося нами раніше, посилення попиту на інформацію за межами традиційного читацького кола бібліотек – у середовищі бізнесу, політики, владних структур – у процесі активізації всієї системи соціальних структур у рамках розвитку громадянського суспільства сприяє оновленню методик бібліотечної роботи, розвитку інформаційно-аналітичного напрямку їхньої діяльності. Цей напрям істотно допомагає користувачам орієнтуватися серед нової тематики, зростаючих масивів електронних ресурсів. Сучасні бібліотеки дедалі більше набувають ознак загальносуспільних інформаційних центрів широкого призначення [8].

Значення комунікацій глобалізму як локомотивного фактора суспільного розвитку вичерпно пояснює М. Кастельс: «...інформація є інтегральною частиною будь-якої людської діяльності, усі процеси нашого індивідуального і колективного існування безпосередньо формуються (хоча, зрозуміло, не детермінуються) новим технологічним способом» [2, с. 121].

З огляду на наявні численні культурно-інформаційні напрацювання українського суспільства та європейську спрямованість, це сприяє перспективі їхнього подальшого розвитку. Спільне європейське ментальне поле «являє собою дух культури, під впливом якого в суспільстві відпрацьовується певна сукупність емоційно-почуттєвих реакцій, уявлень, переживань, ціннісних орієнтацій, життєвих настанов людей, що визначає їхнє спільне бачення світу як проєкцію загального світу культури на психіку людей» [9].

При обстоюванні європейського вектора розвитку нашого суспільства у контексті сучасної російсько-української війни варто мати на увазі, що в глобальній організації суспільної діяльності саме людські спільності, утворені за національною ознакою, можуть знаходити додаткові аргументи для участі у міжнародному поділі праці. Такі аргументи обґрунтовуються, наприклад, використанням якостей властивої українцям ментальності. Таке цілепокладання для добору відповідної інформації глобального інформаційного простору конкретизується опорою на використання культурних у широкому розумінні цього слова надбань попередніх поколінь нашої нації, з усією своєрідністю їх світосприймання, ціннісних орієнтирів, прогресивних національних традицій, в інтересах загальноцивілізаційного розвитку.

Багатство стереотипів ментальної структури визначає ментальну стійкість нації, особливо в період інформаційної війни [9]. Водночас ментальна стійкість протягом певного історичного періоду визначається рівнем розвитку ментального імунітету. Треба зазначити, що ментальний імунітет зберігає свою стійкість і можливість розвитку лише за умови, якщо він знаходить своє підтвердження в суспільних процесах відповідного йому сьогодення. Тому важливим трендом сучасності є підтвердження

ментального імунітету і в життєдіяльності нашої нації, держави, і в нинішніх глобальних реаліях.

Список використаної літератури

1. Прогнімак О. Д. Неоіндустріальне майбутнє України: сподівання vs перешкоди. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 16–26. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).16-26](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).16-26)
2. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура. М., 2000. С. 77.
3. Чукут С. А. Державна інформаційна політика України. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Derzhavna-informatsijna-politika-Ukrayini.pdf> (дата звернення: 17.04.2025).
4. Горовий В. М. Інформаційні фактори розвитку постіндустріального суспільства: монографія. Київ, 2024. 180 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004857.pdf (дата звернення: 17.04.2025).
5. Горовий В. М. Особливості еволюції ресурсів інформаційного суспільства. *Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс*. 2023. №184. С. 6–7. URL: https://nbuviar.gov.ua/images/informacijni_vidanya/shliahi_rozv_nauki/2023/nauka02.2023.pdf (дата звернення: 17.04.2025).
6. Сіденко С. Становлення інформаційного суспільства і проблема забезпечення конкурентоспроможності економіки. Глобальна структурна модернізація і конкурентоспроможність транзитивних країн. Київ: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2010. С. 46.
7. Хмарні технології: що це та які їх переваги і недоліки URL: <https://uniteddc.net.ua/news/i/scho-take-hmarni-tehnologiyi/> (дата звернення: 17.04.2025).
8. Горовий В. Електронні інформаційні ресурси в соціальних трансформаціях. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 9–17. <https://doi.org/10.15407/np.67.009>
9. Онищенко О. С., Горовий В. М. Ментальний імунітет як чинник збереження національного інформаційного простору. Соціокультурні механізми формування ментального імунітету проти зовнішніх маніпуляцій свідомістю населення України. Київ. 2015. С. 58–59.